

Віктор Євтушенко

Хто такий
Павло Глазовий

ББК 84.4УКР6
Є27

Павло Прокопович Глазовий — неперевершений майстер сміху, письменник багатогранного обдарування, широко відомий не лише в Україні, а й у далекому зарубіжжі.

Спогади про Вчителя та критичний аналіз його творчості лягли в основу книги поета-гумориста, члена Національної спілки письменників України Віктора Євтушенка.

Редактор Г.О. Кривенко

Євтушенко В.А.
Хто такий Павло Глазовий. — Київ,
«Діокор», 2005. — 144 с.

ISBN 966-8331-18-4

© В.А. Євтушенко, 2005

ВІД АВТОРА

Щойно прозвучить гумореска Павла Глазового чи то з радіоприймача, чи то з екрана телевізора, як щира і відкрита душа українця відгукнеться на іскристе і влучне слово улюбленого автора. І слово те бризне веселим сміхом, сяйне промінням зморщечок-смішинок довкола очей і неодмінно осяде у глибині серця, щоб іще не раз розкішно по смакували ним у колі друзів чи знайомих: «А ви чули, он у Глазового...» І чергову «болячку» нашого суспільства, так дотепно висміяну великим Майстром, вже підхоплюють на кпини вдячні слухачі.

Як і більшість моїх однолітків, я виховувався на творах Павла Глазового. Декламував їх зі шкільної сцени. Згодом під сліпучим сяйвом софітів і на великих сценах — навіть стадіонів. Чи сподівався тоді, що доля подарує мені велике щастя бути близько знайомим з Павлом Прокоповичем, що з часом стану єдиним його учнем, і його добрі напутні слова й передмови ляжуть наріжним каменем у фундамент до кількох моїх збірок (бо я таки писав, не міг не писати, коли слова мимоволі склалися в рядки). І як гріло моє серце добре слово самого Павла Глазового. За його рекомендацією мене прийняли до Національної спілки письменників України. Наші зустрічі переросли у щось більше, аніж стосунки учитель — учень. Це були дружні довірливі бесіди все більше про літературу, а то й нашу непросту буденщину. Я радів з того, що був одним із перших, хто отримував з рук Майстра його нові книги.

На останньому курсі Київського Національного університету ім. Т.Г.Шевченка, звичайно, я обрав тему диплом-

ної роботи «Життєвий і творчий шлях Павла Глазового». Це була чи не найперша спроба правдиво проаналізувати творчість старійшини гумористичного цеху. Незабаром у стислому варіанті ця робота побачила світ на шпальтах республіканської газети «Молодь України», викликала великий інтерес у читачів з різних куточків нашої держави та за кордоном. Вона й лягла в основу цієї книги.

Беручись до праці, не раз запитував себе: «А чи маю моральне право писати про Павла Глазового, його творчість? Чи не занадто важка ноша, чи правильно з етичної точки зору виносити на загал маловідомі неоднозначні сторінки життя великого Майстра?»

З дозволу та благословення Павла Прокоповича розпочав. Доповнював її документальними свідченнями далеких років, новими творами Павла Глазового, які вийшли з-під його пера останнім часом, добував про нього інформацію з різних джерел. А коли робота добігала кінця, зрозумів, що просто зобов'язаний видати цю книгу і донести її до всіх, хто шанував, шанує і, немає сумнівів, шануватиме творчість Павла Глазового.

Гадаю, після цієї книги ще багато буде різних видань, спогадів та міркувань щодо творчості Майстра, багато народиться «друзів» та «учнів» Павла Прокоповича. І все це буде добре. Хоча б тому, що, врешті, прокинеться інтерес урядовців та чиновників різного калібру, колег по перу та деяких необізнаних громадян до постаті великого спадкоємця С.Руданського та О.Вишні, який був ще й їхнім сучасником.

Як вдячний учень Павла Прокоповича, людини, яка

завжди ставилася до мене з батьківською теплотою, оберегала від непродуманих кроків у літературі, з нетерпінням чекала на наші зустрічі, учила й виховувала в дусі нетерпимості до всякої нечисті в нашому суспільстві, я відтворював у цій книзі спогади зі щирою синівською любов'ю, з великою шаною та гордістю за свого Вчителя.

ПЕБЕДИНА ДУША ВЕЛИКОГО ТАЛАНТУ

Думаю, слава нашої держави сяйнула далеко за межі своїх кордонів не лише завдяки неперевершеній і надзвичайно вражаючій за своєю мелодикою українській народній пісні, а й яскравій самобутній творчості Павла Глазового — видатного Майстра сатири і гумору.

Можна говорити і про «феномен П.Глазового», бо це дійсно постійний успіх серед читачів та глядачів, майстерне використання ним народних джерел, вміння і в лаконічній мініатюрі, і в об'ємній гуморесці передати смак отої народної душі, яка завжди прагнула дотепного й смішного.

Як писав один правдивий критик, гумор дуже не рентабельний в ситих країнах. Україна до таких не належить, так що потребою в цьому жанрі вона забезпечена ще надовго.

...Пригадую далекі 60-і. Я працював тоді директором Миронівського районного Будинку культури. Бригада учасників художньої самодіяльності концертами заробляла кошти на утримання штату. І ось активним її учасником був відповідальний тоді комсомольський працівник, без участі якого наші виступи були просто неможливі. З великим успіхом він читав П.Глазового, який на той час уже став надзвичайно популярним. Гордістю цього виконавця була одна з перших збірок Павла Прокоповича «Великі цяці», яку йому вдалося десь роздобути.

Пригадую й 70-і роки, коли вже знаний Майстер приїздив на Білоцерківщину, і ми, молоді літератори, виступали (і цим дуже гордилися) поруч з Метром.

На жаль, через відсутність конструктивної державної політики в царині культури вона й досі позбавлена повнокровного національного звучання. Бо проти неї й мови за всі

роки незалежності так розгулявся відвертий вандалізм, що й тепер стриптиз і секс подаються як сучасне прочитання класики. Але саме на цьому етапі творчість П.Глазового своєю злободенністю й майстерністю подання життєвого матеріалу піднесла його, як видатного Майстра, на ще вищий щабель. Тому має (як мала й раніше) стільки ворогів у першу чергу у владних структурах, бо в творах сатирика вона (влада) впізнає себе. Адже на неї працює нею ж утверджений закон: одним все, іншим — все решта!

Безумовно, це глибоко турбувало поета-сатирика, який завжди жив інтересами України, інтересами свого народу.

У приватних розмовах ми не раз говорили: не такої незалежності очікував наш народ. Нова збірка поета-сатирика «Архетипи» — яскраве свідчення того, як ставився автор до сучасної йому кримінальної влади.

Якби нашому народу за підтримки справжніх патріотів вдалося вилучити з галузі культури інвалідів розуму й совісті, можна було б розраховувати на достойну розбудову України, бо життя без культури фальшиве. Держава, в якій нічого не створюється, а лише торгується, приречена на животіння.

Хіба це не антиморальна політика, коли Президент роздавав нагороди наліво й направо керівникам-чиновникам різних рангів у той час, коли підприємства не діють, в державі масове безробіття, сільське господарство на ладан дихає... Таке брязкання нагородами, перетвореними на «державну біжутерію», ще більше принижувало наш народ. Чомусь Президент не прагнув узяти під свій патронат сільське господарство, щоб дати йому лад, а патрунував (!) дешевенькі фестивалики та приватні конкурси.

І — ой як! — саме в цей період необхідний і доречний

гумор П.Глазового. Видатний Майстер шанований і улюблений, люди живуть його творчістю і це за нинішніх негараздів додає їм здоров'я. Як писав сам Павло Прокопович:

*Нехай від лих і бід усіх
Вас береже здоровий сміх.*

...Павло Прокопович Глазовий — легенда нашої літератури. І що б там не писали чи говорили недруги (а друзів і шанувальників у поета незмірно більше), його творчість дарувала і даруватиме людям радість і віру в кращу долю рідної України, держави з багатющою історією, яка народила такі потужні постаті сатиричного цеху, як С.Руданський, О.Вишня...

Про це свідчить і піднесений дух, що панував на фестивалі «Глазовини» на Білоцерківщині 2001 року, в якому взяли участь понад 200 учасників різних поколінь. Про це свідчить і атмосфера ювілейного вечора «Україна сміється з Павлом Глазовим» у столичному Палаці «Україна» 26 вересня 2002 р. І спеціальний випуск «Найсмішніше від Глазового» в черкаській газеті «Нова доба» та багато інших всеукраїнських акцій.

Шановний читачу, цей творчий портрет П.П.Глазового у виконанні чи не єдиного учня Майстра — Віктора Євтушенка — думаю, заслуговує найвищої оцінки, сприятиме подальшій популяризації творчості видатного гумориста-сатирика. Творчості, яка утверджує світлий завтрашній день України, незважаючи на всі негаразди нинішнього буття.

Анатолій Кульчицький, заслужений працівник культури України, член Президії українського фонду культури, лауреат Міжнародної премії ім.В.Винниченка.

З ЛЕГКОЇ РУКИ

Це сьогодні усі знають іскрометні та мудрі усмішки Павла Прокоповича Глазового. Це сьогодні читають його зі сцени і заслужені, і народні артисти, не кажучи вже про аматорів. Мабуть, жодне свято, жоден фестиваль сучасного українського гумору не обходиться без веселого слова Павла Глазового.

А колись же, нині відомий народний поет був... невідомим. І навіть якщо у школі вчителі й помічали у здібного учня певний талант, то, швидше всього, не гумористичний. Спочатку Павло Глазовий писав лірику. Після школи вчителював, а потім армія, пекло війни... Не до сміху було. І все-таки наближався у житті Павла щасливий день, який подарувала йому доля.

Після війни він вступив до криворізького педінституту. Провчився два курси. А потім перевівся до Києва. Теж до педвузу. Якось уже на четвертому курсі під час перерви між лекціями він прочитав кілька своїх веселих віршів однокурсникам. "А ти до "Перця" не пробував їх надсилати?" — запитали вони. — Спробуй!" І молодий поет, підбадьорений своїми однокашниками, зробив це. Кажуть, у "Перці" вони потрапили на стіл Остапа Вишні і з його легкої руки на сторінках журналу з'явилися перші вірші молодого гумориста. Ось так доля звела двох сміхотворців. У тому, що в Павла Михайловича (тобто у Остапа Вишні) була легка рука, переконаєтесь і ви.

Гортаю поживклі сторінки "Перця", шукаючи перші листівки поета. І ось у другому січневому числі часопису за 1950 рік вірш П.Глазового "Картина про Мартина".

Він уміщений під рубрикою "З матеріалів, надісланих на конкурс "Перця" (до речі, той конкурс відкрив ще одного видатного перчанина: у № 1 за 1950 р. під цією рубрикою вміщено малюнок Валерія Зелінського із ст. Вапнярка).

Та повернемося до першого дебютанта. У березневому шостому номері журнал вітає свого співробітника — Степана Олійника, який тоді завідував у "Перці" відділом фейлетонів, — із присудженням державної літературної премії. Дружній шарж намалював В.Литвиненко, а текст вітання написав... Павло Глазовий. Він починається словами:

*"У народі — в місті, в полі —
Він збирав свій мудрий сміх..."*

А в травні... Ні, в травневих номерах "Перця" віршів Павла Глазового не було. Але був наказ за № 29 по редакції журналу "Перець" від 3 травня 1950 року: "З 3-го травня цього року зарахувати Глазового П.П. виконуючим обов'язки заступника відповідального редактора редакції журналу "Перець". Оклад 1400 крб. на місяць (*це на старі гроші, тобто — 140 крб. — М.П.*)

Ось так вчорашній студент став заступником головного редактора. Ну, а далі пішло-поїхало. У червневому номері друкують вірш Павла Глазового "У холодочку", потім його випробовують як перекладача з російської (байка Павла Шадура "Два комбайни").

Зрозуміло, що робота заступника відповідального редактора вимагала багато організаційного "ентузіазму". Та й працювати довелося з Остапом Вишнею, Федором Маківчуком, Степаном Олійником.

Це був лише початок...

Досвід, набутий у народному "Перці", плюс непересічний талант дозволили Павлові Прокоповичу досягти справжніх висот в українському гуморі та сатирі.

До останніх своїх днів він — член редколегії журналу. "Перець" був для нього рідним, частиною його життя...

Мені пощастило працювати разом з Майстром...

Михайло Прудник,

головний редактор журналу "Перець"

Україна сміється

Через віки героїчної боротьби проніс український народ нетлінним своє окрилене слово, свою нев'янучу пісню — мужньо-звитяжну і задушевно-ліричну, жартівливо-веселу, немовби налиту сонячним іскристим сміхом, і пісню, оповиту м'якою печаллю серця. Створив безліч коломийок, частівок, приказок, оповідань, віршованих і прозових гуморесок, химерних небилиць, приповідок і мудрих чеканно-строгих афоризмів. Велич і краса народної душі, народна фантазія в геніальних творчих злетах з яскравим буянням тонів, кольорів, звуків так і світиться в цих витворах народної творчості. Недаремно навіть Максим Горький назвав українську народну пісню, українську народну творчість апофеозом краси України.

Українська народна творчість, у тому числі й народна сатира та гумор, постійно живили творчість наших видатних письменників. Основоположник української літературної мови І.Котляревський, великий геній Т.Шевченко, всесвітньо відомий М.Гоголь всім серцем припадали до цього животворного джерела, творчо переплавляли у вогні свого таланту безсмертні здобутки фольклору.

У народній сатири особливо яскраво виявляється творча душа народу. Іван Франко зазначав, що *«це свідчить про вищий розквіт народного самопізнання, коли народ зачинає критично розглядати суспільний устрій, який його окружає»*. *«Народ починає висловлювати свої враження гумористично-іронічним способом у їдких насмішливих пісеньках»*, і він є живим джерелом тієї науки, яку той же Іван Франко назвав «народною соціологією».

Українські побутові жанрові гуморески — перлина української народної творчості — так і сяють, так і переливаються здоровим повнокровним сміхом, вони вражають народною мудрістю і тонким живим спостереженням вельми прискіпливого розуму.

З відомих письменників двадцятих років XVIII століття в українській літературі представлені П.Гулак-Артемовський, Г.Квітка-Основ'яненко, Є.Гребінка, Л.Боровиковський, М.Шашкевич, Я.Головацький, Василь Гоголь, Я.Кухаренко, С.Писаревський, О.Духнович та інші.

Центральне місце в українській літературі належить творчості геніального художника, основоположника нової української літератури, родоначальника її революційно-демократичного напрямку Т.Г.Шевченка. Вогненне слово співця нищило трони й корону, сміялося з божків земних і небесних, нещадно викривало й своє, і чуже панство. Його «Сон» і «Кавказ», його «І мертвим, і живим...», «Царі», «P.S.», «Юродивий» та багато інших творів, за словами самого Шевченка, — «міцна драматична сатира». Його проза — це величезне духовне багатство, яке й досі

захоплює і чарує, яке захоплюватиме й чаруватиме наступні покоління.

Українська література збагатилася байками Л.Глібова, віршованими гуморесками й співомовками С.Руданського, сатирично-викривальними віршами Ю.Федьковича, творами І.Нечуя-Левицького, М.Кропивницького, М.Старицького, І.Тобілевича, П.Мирного. В них виразно вчувається жива шевченківська традиція, традиція народної сатири і гумору.

Серед письменників другої половини ХІХ століття варто згадати П.Грабовського, І.Манжуру, Я.Щоголева, О.Пчілку, Б.Грінченка та інших.

Яскравий слід в українській літературі залишили викривальні вірші Лесі Українки («Веселий пан», «Пан-політик», «Практичний пан», «Пан-народовець»), гуморески та гумористичні оповідання таких письменників, як В.Самійленко, О.Маковей, А.Тесленко, С.Васильченко, А.Кримський, О.Олесь, М.Вороний, М.Чернявський, Н.Кузьменко, Я.Жарко.

Безмежно щедрий на щирий гумор та дотепне слово незабутній Остап Вишня — творець нового сатиричного жанру, лаконічної вишнівської усмішки, такої ніжної й мрійливої, осяяної ясным гумором і тонкою іронією, і разом з тим, при потребі, усмішки бойової й натхненної, в якій гримлять громи викриття й летять убивчі сатиричні стріли. Тієї усмішки, котра вже давно стала класичним зразком цього своєрідного жанру в нашій літературі.

Традиції Остапа Вишні міцно увійшли в нашу сатиру і гумор. З відомих поетів-сатириків, у творчості яких ці тра-

диції зажили повнокровним життям, треба назвати, насамперед, Павла Глазового, Євгена Дударя, Олега Черногуза, Олександра Ковіньку, Михайла Прудника, Степана Олійника — відомих майстрів слова, веселі й дотепні сатиричні твори яких давно вже полюбив читач. Вони користуються заслуженою популярністю в Україні й далеко за її межами.

Поряд з нашими відомими майстрами сатиричного цеху варто згадати й творчість таких цікавих гумористів, як П.Капельгородський, В.Чечвянський, Ю.Ярмиш, С.Воскрекасенко, Д.Білоус, О.Ющенко, М.Годованець, П.Ключина, П.Ребро, М.Білкун та інших.

Із сьогodнішньої плеяди сатириків хотів би назвати і М.Савчука з його іскристими коломийками, і Д.Солодкого із вдалими мініатюрами, а також моїх земляків-білоцерківців В.Міняйла, Л.Гажалу та В.Дідківського.

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ П.П.ГЛАЗОВОГО

Павло Прокопович Глазовий народився 30 серпня 1922 року в селі Новоскелюватка Казанківського району Миколаївської області в родині хлібороба. Вчився у Новомосковській педагогічній школі на Дніпропетровщині. Учасник бойових дій Великої Вітчизняної війни. 1950 року закінчив філологічний факультет Київського педагогічного інституту. У 1950-1961 рр. — заступник головного редактора журналів «Перець» та «Мистецтво». Із 1968 року член Спілки письменників України (тепер — НСПУ).

Друкується з 1940 року. Окремими виданнями вийшли: поема «Слався, Вітчизно моя» (1958), збірки сатири та гумору «Великі цяці» (1956), «Карикатури з натури» (1963), «Коротко і ясно» (1965), «Щоб вам весело було» (1967), «Мініатюри та гуморески» (1968), жартівлива поема «Куміада» (1969), «Усмішки» (1971), «Смійтесь, друзі, на здоров'я» (1973), «Вибране» (1974), «Байки та усмішки» (1976), «Весела розмова» (1979), «Хай вам буде весело» (1981), «Сміхологія» (1989), «Вибрані усмішки» (1993), «Веселий світ і чорна книга» (1993), «Байкогра-

фія» (1997), «Сміхослов» (1997), двотомник «Велика Сміхологія» (2000), «Сміхологія» (вибране) (2003), «Архетипи» (2003), книжки для дітей «Пушок і Дружок» (1957), «Старі друзі» (1959), «Про відважного Барвінка та Коника-Дзвоника» (1958), «Іванець-Бігунець» (1963), «Як сторінка, то й картинка» (1964), «Про Сергійка-Нежалійка та клоуна Бобу» (1965), «Перчення» (1966).

Лауреат премії ім. Остапа Вишні. Нагороджений медалями та грамотою Президії Верховної Ради України. Заслужений діяч мистецтв України.

Ось так. Усю біографію можна вкласти у два невеликих абзаци. Та спробуймо, з дозволу самого Павла Глазого, заглянути глибше в цю не прочитану ще ніким книгу його життя.

Після семирічки Павло навчався в педагогічній школі. Із 1940 року і всю Велику Вітчизняну — в діючій армії. По війні навчався в Криворізькому педагогічному інституті, де його помітив знаменитий Остап Вишня і посприяв, аби талановитого юнака перевели на навчання до Києва — поближче до письменників, видавців.

Потім Павло Прокопович шліфував майстерність у студії молодих гумористів при «Перці». Пізніше став членом редколегії цього популярного часопису. Згодом працював у журналі «Мистецтво».

— Гумор — це велика справа, — казав митець. — Але в житті не завжди весело. Хоча я і вважаю себе щасливою людиною. Адже пройшов пекельними дорогами війни і

залишився живим. (А статистика свідчить: зі ста вижили троє). На війні було не до жартів. А по війні весь час смішу людей. Хоча, буває, рикошетом і самому дістається. Але нічого — писав, пишу і буду писати, якщо люди читають.

Були в житті Павла Прокоповича і відчай, і зневіра, але знову й знову брався за перо. І твори його зворушували серця. Їх читали митці самодіяльні й професійні, їх цитували люди, передаючи із рук в руки, з вуст у уста.

У квітні 1996 року на першому каналі Українського телебачення демонстрували прекрасний фільм «Хто такий Павло Глазовий». На це запитання тепло й людяно відповідав народний артист України Анатолій Нестерович Паламаренко, як вони обидва жартували, «випробовувач» творів П.Глазового.

Правда, у важкі часи живемо зараз. Лежать, не видаються друком готові книги. Але хто надрукує? Хто хоче — не має можливості, хто має можливість — мабуть, не хоче. Бо це ж в основному «герої» творів Павла Глазового. Шкода, звичайно. Скількох людей порадували б вони.

— Але, — казав Павло Прокопович, — я оптиміст. Вірю в щасливе майбутнє України. А до політики ставлюсь спокійно, виважено. Головне — треба всім добре працювати. Напружено, важко — для майбутніх поколінь.

Якщо комусь здається, що смішні твори пишуться тому, що авторові хочеться сміятися, — це не зовсім так. Можливо, саме над рядками, котрі викликають у вас гомеричний регіт, серце автора обливається кров'ю. Або ж те, що у здорових людей викликало здоровий сміх, дуже часто

оберталося роздратуванням і ненавистю у тих, хто впізнавав себе в негативних образах. А сатира Глазового завжди була гострою, дошкульною, нищівною. Зрозуміло, що за радянських часів, коли критика суворо дозувалася владою, сатирик почувався, м'яко кажучи, незатишно. І коли інші колеги з літературного цеху збирали лауреатські лаври, купалися у променях офіційної слави, Павло Глазовий у поті чола писав, писав і писав. І написав стільки, що ледве вміщалося в книжки сатири та гумору.

Соціально гострі гуморески й мініатюри письменника десятиліттями не сходять із естрадних репертуарів. Він став справді народним, жаданим, улюбленим.

Чим «узяв» Павло Прокопович Глазовий?

Від часу Степана Руданського, мабуть, не було в Україні поета-гумориста, який у своїх творах так широко використовував би народну творчість. Це один секрет успіху.

Другий. Народна усмішка, яка лягає в основу того чи іншого твору поета, в його обробці отримує друге дихання. У більшості випадків це зовсім новий твір. З іншим спрямуванням. З глибшим гумористично-сатиричним баченням, акцентом.

І третій секрет — багаторічна творча співдружність Павла Прокоповича Глазового з народними артистами України Андрієм Совою, Анатолієм Паламаренком, Анатолієм Литвиновим, Неонілою Крюковою. Не було б між ними тієї співдружності — не здригалися б від щирого сміху переповнені зали, не мали б люди отих надприємних хвилин відпочинку й наснаги.

Популярність, як відомо, «дама» вимоглива й вередли-

ва. Щоб бути з нею на ти, потрібен постійний злет, творча напруга, творчий пошук. А творча напруга Павла Глазового потужна, діапазон її широкий. Від легенької побутової усмішки, створеної за мотивами народних кпинів, до гострих сатиричних полотен. І всі виписані майстерно, охайно. Усі смішні, дотепні, гострі. У них кожне слово б'є не в брову, а в самісіньке око. Це слово — замашне, дзвінке, соковите, по-народному просте й водночас вишукане.

Найулюбленіший його жанр — лаконічна мініатюра, що дає можливість найкоротше і найвиразніше намалювати яскраву картину, крилатою фразою викликати добру посмішку читача чи убивчий сміх, якого, як сказав Микола Васильович Гоголь, «боїться навіть той, хто вже нічого не боїться».

*...Розповів один зайчисько
Про ведмедя анекдот.
А ведмідь, що трапивсь близько,
Лапу ткнув йому у рот,
Розірвав сердезі губи
І погнув передні зуби.*

*Ось тепер мені й скажіть,
Де живе такий ведмідь,
У якого є охота
Стать героєм анекдота?*

(«Небезпечний анекдот»)

Щедрий, безоглядний сміх — найбільша нагорода гумористові, найвища оцінка його роботи. А тому й не дивно, що за творчий девіз Павло Прокопович взяв коро-

тенький вірш, котрий використовував замість передмови до деяких своїх збірок:

*Я так люблю здоровий сміх,
Веселий сміх, що гріє всіх!
Переливаю в слово радість,
Яку в душі своїй зберіг.
І я щасливий, що пишу
Хорошим людям на потіху.
Ловлю в очах іскрини сміху
І довго в серці їх ношу.*

Павло Глазовий часто згадував слова О. Вишні: «Пошли мені, доле, сили, уміння, таланту, чого хочеш — тільки щоб я хоч що-небудь зробив таке, щоб народ мій у своїм титанічнім труді, у своїх печалях, горестях, роздумах, ваганнях, — щоб народ посміхнувся...

І коли мені пощастило хоч разок, хоч на хвильку, на мить розглядити зморшки на чолі народу мого, весело заіскрити очі, — ніякого більше «гонорару» мені не треба. Я — слуга народний. І з того гордий, з того щасливий!» І це було як побратимство духу на фронті гумору та сатири.

Гуморески Глазового завжди смішні, дотепні, ясні та прозорі, нібито без «хитромудрих викрутасів», а разом з тим гострі, злободенні, націлені в достойну мішень.

*...Байкареві необхідно
Володіть секретом:
Бить дрібненьке, а влучати
В більше рикошетом.
(«Секрет»)*

Людей обманути не можна. Вони жадібно сприймають лише ті талановиті твори, які написані в дусі непримиренності до всілякої нечисті — бюрократів і казнокрадів, п'яниць і торбохватів, хуліганів і дармоїдів, збоченців і невігласів, — всього, що заважає нормально жити, працювати, творити нове життя в незалежній Україні.

Павло Глазовий ніколи не намагався влаштувати смакові невибагливих читачів. Через те мав клопіт з різними критиканами, особливо за радянської влади. Цим «героям» він присвятив дуже багато уваги, вказавши на їхнє справжнє місце в літературі.

*Один дресирвальник років з п'ять
Учив свиню писати і малювати,
Та не навчилася нічому тупорила,
Лише учителя за ногу укусила.
В літературі теж: хто не навчивсь писати,
Той критиком стає, щоб іншого кусати.
(«Писання і кусання»)*

Патріарх гумористичного цеху ніс культуру в маси не лише словом, а й своєю громадянською позицією. Це в перших збірках голосно заявляв про тодішню згубну мовну політику, гноблення української культури, занедбання вітчизняного фольклору, чужинське засилля і засмічення рідного лексику «старшим східним братом», приспання почуттів патріотизму, врешті-решт, приниження самоповаги та гордості у власного народу. Звичайно, це не залишалося безкарним, Павла Глазового цькували за те, що відверто все це показував через промовисті художні деталі — мовний суржик перевертнів та манкуртів, обме-

женість негативних героїв, ситуаційну анекдотичність, грубість тощо.

Від першого до останнього рядка відчуваєш: він був, є і залишиться справжнім патріотом Батьківщини, яку любив і оспівував не лише в гумористичних, а й ліричних творах. Над усе глибоко любив наш народ, нашу мелодійну пісню, солов'їну мову, багату літературу, тонко відчував звучання слова, а тому мав і матиме велику пошану мільйонів українців, які самі добре творять гумор.

Його внутрішньому світові якнайліпше відповідають слова Великого Кобзаря: «Щоб знать людей, то треба пожить з ними. А щоб їх списувать, то треба самому стать чоловіком, а не марнотратцем чорнила і паперу». (Передмова до нездійсненого видання «Кобзаря», 1847.)

*В школі хлопчик ясноокий
Руку підіймає.
— Чом в Шевченка у Тараса
Орденів немає? —
Вчитель каже: — Як поета
Полюбив народ,
То йому уже не треба
Інших нагород.
(«Найвища нагорода»)*

Штрихи до творчого портрета Павла Глазового

Є у Павла Прокоповича невеличкий вірш про звичайну кульбабу, котра росла при дорозі та багатьом зоріла золотистим цвітом. Та віку життєвого їй випало небагато: дозріла, посивіла й побіліла її голова. А тут налетіли вітри і рознесли той скромний цвіт по білому світу. Замкнулось життєве коло, відбулась мить у вічності, яка в людини, на відміну од зела, має бути наповнена добрими ділами, що залишають слід на землі.

.....
*Отак і я прожив на світі,
І побіліла голова,
І полетіли в світ широкий
Мій сміх, і думки, і слова.
Нехай стебло моє затопчуть,
Нехай мій корінь перетруть —
Того, що в люди полетіло,
Уже назад не заберуть.*
(«Автобіолірика»)

Гадаю, прокоментувати ці мудрі, правдиві рядки тим,

що створене, написане талантом Павла Глазового і що давно вже знайшло стежку до серця людського, пішло в люди і стало надбанням народу, — варто.

Ще в середині п'ятдесятих років побачила світ перша гумористична збірка поета «Великі цяці», назва якої уже говорить сама за себе. Пізніше одна за одною йшли до людей збірки гумору та сатири аж до 2003 року.

Творча нива П.Глазового рясно засівалась і зародила чимало доброго, розумного і конче потрібного людям. Перефразовуючи веселі й сумні рядки самого автора, скажу: не розтринькали Ви, друже, свого життя «на веселі теревеньки».

Ім'я Павла Прокоповича і сьогодні в дорозі, в розмові межі людьми, у духовному збагаченні. Якщо повернутися до зустрічей за його життя, то мені поталанило разом з ним виступати в концертному залі столичного Палацу культури «Україна» незабутнього 1993 року на Всеукраїнському фестивалі-конкурсі гумору та сатири, на якому я став лауреатом і отримав приз із рук самого Майстра. Тож був не тільки свідком, за що люди люблять творчість нашого видатного сміхотворця, а й відчув на собі потужний імпульс справжнього сіяча земного й вічного, бо людська усмішка — це вічність, сконцентрована в миті.

Живі, невичерпні джерела гумористичної творчості Павла Глазового — народні скарби українського мовотворення, які ліплять людський характер. Його збірки щедро всіяні іскристими перлинами народної мудрості, яскравого, а почасти і сумного озоріння.

Максим Рильський назвав невтомного шукача народ-

них скарбів, славного історика Дмитра Яворницького одним словом — «характерник». До таких творців-характерників, переконаний, з повним правом належить і Павло Прокопович Глазовий. Про це особливо зримо і вагомо свідчать підсумкові його видання «Веселий світ і чорна книга», «Сміхослов», двотомник «Велика сміхологія» та «Сміхологія» (вибране), — де зібрані твори різних жанрів, зокрема гумор, байки, лірика, проза. Жартівлива поема «Куміада», «Співучий гумор», казка для дітей «Барвінок» та ін. Читаєш-перечитуєш їх, і аж подих перехоплює, як проникливо гуморист уміє слухати мудрість народну, часто навіть з гіркою прагне створити життєво усмінене. Аби меншало між людьми потворного, мізерного, гнітючого, з чим доводиться стикатися щодня і повсюдно.

Гумор П.Глазового доброзичливий, піднесений, хоч не позбавлений іронії, дошкульного сарказму. Адже цього вимагають закони жанру. Природно, що весела душа автора при потребі знаходить і різюче, відгострене сатиричне слово.

Сатира й гумор, як відомо, потребують сюжету. Іншими словами, — життєвого конфлікту, чи протистояння. Тоді неодмінно з'явиться напруга — людська лукавість, хитрощі, підступність. А звідси — і підтекст чи, коли хочете, подвійне сприйняття, внутрішня іронія. Безперечно, все це вимагає свого конкретного жанру. Розмаїття творчої палітри, яку ми бачимо у П.Глазового, — сатиричні мініатюри, небилиці і поруч реальні життєві сценки, традиційні байки, епіграми, пародії, казки для дітей і дорослих, інтермедії, замальовки й гумористична проза, в якій розмову зі

світом і людьми веде лукавий Чорнокнижник. І найголовніше те, що сміх у автора не заради сміху, не «порожні жарти витівника». Як і належить сатирику, використовує його супроти конкретних виявів суспільного зла, що рясно-густо розсіяне на цій грішній і добротворній землі, в нашому розхристаному, безладному житті. Де вистачає всього (навіть з надлишком) і передовсім — хабарництва, спекуляції, пристосуванства, підступності, користоловства, потворства. Звичайно ж, у кожної масті свої напасті і свої «герої»: пройдисвіти, гульвіси, бюрократи, підлабузники, прогульники, брехуни, короїди, пияки, хабарники, здирники і т.д. і т.п. Тобто, роботи для поета-гумориста, сатирика — непочатий край.

Гуморески, усмішки П.Глазового — це особлива епоха в українській поезії. У цих його жанрах ніби сконденсовано риси класичної байки, народного прислів'я чи притчі, несподіваного, мов постріл, закінчення, тобто моралі, і лагідного характеру. Кращі з них — це дійсно майстерний синтез традиційних форм та авторських пошуків — з висоти народної мудрості, поетичні взірці розвінчування повсюдних недоліків, щоденних парадоксів, психологічні дотепи.

Сподіваюсь, літературознавці, дослідники ще скажуть про творчість Павла Прокоповича своє вагоме слово, на яке він давно заслуговує.

Один з найпопулярніших пересмішників, народний артист України Анатолій Литвинов якось висловився цілком переконливо: *«За роки своєї творчої праці я читав зі сцени гумор таких майстрів, як Остап Вишня, Сте-*

пан Олійник, Олександр Ковінька, але вже багато років не розлучаюся із творчістю Павла Глазового. Він для мене — основа і крона моєї артистичної творчості. Тому без перебільшення скажу: це батько нашого українського гумору. Додам, що це не лише моє власне переконання, а закономірне і щире схвалення мільйонів слухачів і глядачів, адже, незважаючи на щоденну нашу скруту, люди хочуть усміхнутись».

У книжках поета, зокрема «Веселий світ і чорна книга», подибуємо чимало подій з життя самого автора, а також віршовані роздуми про специфіку сатири та гумору в розділі «Пролог до сміху». Дотепні й глибокі міркування письменника мовби продовжує його ж таки цикл «Автобіолірика», назва якого промовляє сама за себе. Ось лише вісім авторських рядків про незрадливу працю поета в обраному жанрі і які про неї уявлення, так би мовити, на відстані, у тих, хто взагалі далекий від поняття робота зі словом:

*Гадає хтось: робота гумориста —
Найвеселіша, і легка, і чиста.
Щось написав — і вже лунає сміх,
І радий сам, що звеселив усіх.
Я ж почувався на своїй роботі,
Як той циркач, що бігає по дроті,
Хитається і руки підійма,
А оступивсь — і вже його нема.
(«Автобіолірика»)*

Павло Глазовий — національний творець. Тому зрозумілий і близький мільйонам шанувальників українського

слова. Майже в кожній гуморесці уважний читач знайде оте слівце, що має саме його сілце, його містечко чи селище. А це засвідчує, що автор слухає і чує всю Україну, збирає дорогоцінні скарби людського сміхотворення з найвіддаленіших країв, околиць та закутків.

Старійшина українського гумору, — так називають в Україні Павла Глазового. З самого початку гідно, розмаїто і сонячно його творчість ніби підтверджує заповіт Остапа Вишні: усміхатись навіть там, де можна заплакати. Про це Павло Прокопович добре дбав. І недаремно вважав Остапа Вишню своїм «хрещеним батьком» у літературі. Пошанівок і пієтет до Павла Михайловича у нього особливий. Коротенький займенник *«наш» Павло Глазовий* із вуст самого Вишні також багато про що говорить. У ньому й довіра, і шана, і, певна річ, визнання. Адже тепер уже точно можна сказати: сьогодні й Павло Глазовий — найвеселіший письменник в Україні.

Останні роки його життя були далеко не безхмарними. І все ж, попри негаразди, Павло Прокопович працював щодня самовіддано. Працьовитість його жагуча, неймовірна. Життєві, суспільні й світові події — в полі його творчих зацікавлень, поет особливо не байдужий до того, що діється в Україні. Звідси нові й нові твори — осмислені, вагомі за думкою і змістом, до яких неодмінно дослухаються, яких чекають. Варто тільки згадати, якими гучними оплесками зустрічає публіка виступи наших відомих майстрів слова, народних артистів Анатолія Литвинова та Анатолія Паламаренка, котрі читають гумор і сатиру Павла Глазового!

Світ усміхається по-різному. Не зайве згадати і про вольтерівський гострий розум, і водночас нашого неперевершеного Степана Руданського, яких автор і любить, шанує, і якимось чином навчається в них.

Як говорить давня мудрість, світ вижив тому, що сміявся. І серед талановитих творців сміху — наш український сучасник Павло Глазовий. Часто думається мені про духовне двокрилля нашого Майстра. Перше — доброта і щирість, друге — усміхнена душа, яка світиться добром. Згадаймо Шевченкове: «*Раз добром нагріте серце вік не прохолоне*». Не прохолоне й влучне, дотепне, гостре, дошкульне і водночас усміхнене слово поета Глазового.

Уміння поєднати всі ці чесноти в чотирьох чи восьми рядках — особливий талант.

Творчість майстра, його гумористичне обдарування — вагома частка багатющої палітри українського гумору та сатири, завжди відкрита сторінка веселої вдачі українського народу, добросовісний настрій нашої рідної літератури.

Постійно діюче джерело наснаги Павла Прокоповича Глазового — життя народу. Тому він справжній народний поет. І, я певний, під цими рядками підпишуться мільйони співвітчизників.

Підсумувати сказане найліпше може вірш П.Глазового «Мое життя»:

*Бог великий, милосердний
Вділив чоловіку
Небагато — двадцять років
Безжурного віку.*

Чоловік поставив хату
Вікнами до моря
Та й жив собі, не знаючи
Ні біди, ні горя,
Хоч інколи йому сумно
І гірко ставало:
— Чому Господь мені віку
Удільив так мало?
Якось кінь прибіг до нього
У лиху годину:
— Пусти мене погрітися
У свою хатину!
А чоловік сказав йому:
— Впусти у хатину,
Як віддаси мені віку
Свого половину.
Після коня бик придибав,
За биком собака.
І була розмова з ними
З обома однака:
— Я впусти вас погрітися
У свою хатину,
Як віддасте мені віку
Свого половину.
Отак собі доточити
Вдалось чоловіку
Конячого, волячого
Й собачого віку.

*І тепер він двадцять років
Живе не горює,
А дозрівши, як той коник,
Трохи погарцює,
Потім ярмо, як віл чорний,
Тягне, неборака,
А під кінець гарикає
На всіх, як собака.
Якщо взяти до уваги
Цю життєвську схему,
То як же все складалося
У житті моєму?
Чистих радощів дитинства
Знав я дуже мало,
Щастя юності моєї
На війні пропало,
Ярмо праці марудної
Тягнув, як воляра,
А вже й старість наступила,
Як чорная хмара.
І тепер одну я маю
Запізнілу втіху:
Ні дня мною не прожито
Без жартів, без сміху.
Від неволі і неволі
Відбивався сміхом
І помагав людям добрим
Воювати з лихом.*

Павло Прокопович Глазовий — одна з найкращих сторінок в історії сатирично-гумористичного слова України. Він належить до когорти тих, хто створював наш сміх. Рідко який концерт проходив без його усмішок. П.Глазовий не спочивав на лаврах, хоч і мав їх досить. З-під його невтомного пера, що не знало ні відпусток, ні вихідних, з'являлися нові й нові сміховини, веселі пригоди, куміади.

Тематика творів П.П.Глазового

Критичний огляд книг Павла Глазового

Творчість Павла Глазового якісно відрізняється різнобарв'ям тематики — від побутового «дрібнотем'я» до глибоко аналітичних та лірико-епічних творів. Все це разом становить величезний пласт української літератури. Почерк Маестро легко впізнаваний, мова така близька для душі народної, що твори швидко ставали улюбленими. Більшість гуморесок Павла Глазового легко співаються під знані всіма шанувальниками народні мелодії. Безперечно, це й є головним секретом творчої лабораторії Митця. Отже, є впевненість, що все написане ним не загубиться поміж сучасних різних «чтив» та «опусів», не заросте бур'яном забуття на родючих ланах української літератури.

1959 року Павло Глазовий надрукував гумореску «Казочка про шкаралупку». У ній дуже дотепно, наочно показано, як деякі молоді письменники домагаються від літератури лише матеріальної вигоди, зовсім не дбаючи про якість своїх творів.

Гойдалось на гілці
Пташине гніздечко.
З гніздечка на землю
Упало яєчко.
Розбився білочок,
Змішався з жовточком,
А потім все разом
Змішалось з пісочком.
З яєчка лишилась
Малесенька купка:
Півжменьки пісочку
Й пуста шкаралупка.
Гуляв по гайочку
Поетик дитячий,
Пусту шкаралупку
В травичці побачив.
Зрадів неймовірно
І, витягнувши зшиток,
Створив він маленьке
Віршатко для діток:
«Гойдалось на гілці
Пташине гніздечко.
З гніздечка на землю
Упало яєчко.
Розбився білочок,
Змішався з жовточком,
А потім все разом
Змішалось з пісочком.

*З яєчка лишилась
Малесенька купка:
Півжменьки пісочку
Й пуста шкаралупка.»*

*Гойдається й досі
На гілці гніздечко...
І виросла дачка
Нова недалечко.*

*Моторний поетик
Живе у тій дачі,
Поетик, що пише
Віршатка дитячі.*

*— Це, — скажуть, — не казка! —
Не знаю я, може...
Воно таки й справді
На казку не схоже.*

(«Казочка про шкаралупку»)

Гумореска викликала жвавий інтерес у критиків: «...треба рішуче застерегти молодих поетів від здрібненого, вузького розуміння поняття лірики. Які запліснявілі провінціальні естети зуміли за останні роки поширити «негласну» думку про те, що лірика — це передусім «моє, інтимне», що поділена на «газетну», «громадську», яку поет пише з обов'язку, і «ліричну» — поезію для душі? Для нашого часу це такий же анахронізм в естетиці, як лучина і курна хата в побуті. З подібними поняттями в літературі 1959 року навіть полемізувати незручно, — але

таврувати й висміювати їх, оскільки вони ще інколи виявляються в творчості, слід нещадно!

Між іншим, непогано це зробив у своєму сатиричному вірші «Казочка про шкаралупку» Павло Глазовий («Дніпро») — щодо всякої святої пустоти і непотрібу, якого в нас іще чимало продукується в поезії, і не тільки для дітей, а для дорослих. «Гойдалось на гілці пташине гніздечко, з гніздечка упало на землю яєчко. Розлився білочок, змішався з жовточком, а потім все разом з пісочком...». От як з'являються розчулені або глибокодумні «віршатка» з приводу таких, чи подібних їм, подій і явищ. І справа не тільки в тому, що «моторний поетик» за оті шкаралупки і пусті гніздечка будує собі згодом дачку, а в тому, що така «лірика», пишеться вона для дітей чи дорослих, здатна лише псувати смаки і створювати в них уявлення про те, якою повинна бути сучасна поезія.

Якщо в книгах і журналах, про які йде мова, і не знайдемо подібних ліричних «шкаралупок», то без віршів, що говорять про бідність або плутаність поетичної думки, про владу штампу і словесної косності, про посередність і ремісництво, тут, на жаль, далеко не обійшлося»...

Журнал «Вітчизна», № 4, 1959.

Ось ще кілька прикладів критично-позитивних відгуків на творчість Павла Глазового різних років.

«Різні думки висловлювались про казку П.Глазового «Про відважного Барвінка та коника Дзвоника». С.Баруздин та А.Кардашова вважають, що ця казка цікава, насичена різними пригодами, цілком сучасна і головне — герої її не традиційні, наділені своєрідними рисами.»

«Літературна газета», 2 грудня, 1960р.

«До фольклорних образів звертається у своїй віршованій пригодницькій казці «Про відважного Барвінка та коника Дзвоника» П.Глазовий. Однак автор зовсім по-іншому використовує традиційні казкові образи, він їх, так би мовити, «осучаснює». В народних та класичних літературних казках часто фігурує добре відомий нам традиційний образ злої відьми. Є подібні образи в казці П.Глазового — це підступна Блекота, яка намагається знищити відважного Барвінка. Але, відштовхнувшись від традиційного образу злої відьми, автор переводить його, цей образ, у більш реальний план. Блекота — отруйна рослина, а не міфологічний персонаж, і вона не перетворює героя у птицю чи тварину, не присипляє, не вбиває його. Вона дарує хлопчикові чарівний медовий листочок, який робить найбільшу шкоду: нализавшись з того листочка меду, Барвінок перестав учитися, зробився ласуном, неробою, ледарем.

По-своєму переосмислює автор і традиційний образ царя (Осота). Різноманітність поетичних розмірів, інколи звертання до раешника, забезпечили легкість сприймання цього досить великого, як для малих читачів, твору.»

Паоло Утевська,

«Літературна газета», 4 грудня 1959 р.

«Величезну аудиторію зібрала казка П.Глазового «Про відважного Барвінка та коника Дзвоника», що друкувалася з продовженнями в журналі «Барвінок». В міру весела і в міру страшна, із захоплюючим пригодницьким сюжетом, казка разом з тим вирізнялася досить несподіваним і привабливим головним героєм. Він, по-перше, дуже

маленький (наближений до адресата), значно менший і через те слабкіший від більшості своїх ворогів. По-друге, Барвінок позбавлений притаманного казковим героям всезнайства, він наївний, простодушний, не має життєвого досвіду, трошки задавакуватий, трошки ледачий, через що нерідко втрапляє в халепу. По-третє, природа його сили підкреслена самим походженням: це маленька квіточка, яка перемагає завдяки красі й доброті, а також міцному й глибокому корінню. Національну вкоріненість героя підкреслював і вільний рядок, що ним було написано казку. Перемога Барвінка та друзів над царем Осотом та іншими шкідниками сільськогосподарського виробництва виходила за межі актуального на той час агрономічно-колгоспного задуму».

Історія української літератури ХХ ст.,
книга II, частина II. 1995 р.

«Хто як складає...

Один каже:

— Давай віршики складати.

Другий:

— Я не знаю, як віршики складати.

— Дуже просто, — відповідає перший. — Я тобі скажу лопата, а ти скажи хата... Лопата — хата, ніжка — кішка...

Таку розмову ведуть хлопчики Сергійко та іграшковий клоун Боба, герої книжечки Павла Глазового «Про Сергійка-нежалійка та клоуна Бобу».

Автор не вперше виступає в цьому відповідальному, а головне — дуже потрібному жанрі. Маленькі читачі люблять іскристий жарт, веселий каламбур, дошкульний до-

теп. Саме цим багата нова книжечка Павла Глазового. Є в ній лукаві смішинки. Наприклад, клоун Боба не вміє вимовити «р». Йому пропонують: «Скажи риба!». Він каже: «Щука». — «Ні, ти скажи риба!» — «А щука хіба тютя?» — виправдовується Боба».

Олександр Моторний,

«Літературна Україна», 28 червня 1966 р.

«Не можна не відзначити книжки Павла Глазового «Про Сергійка-нежалійка та клоуна Бобу». Вона, як видно з назви, має наскрізних героїв і розповідає про їхні веселі пригоди. У віршах багато дотепного гумору, несподіваних ситуацій. Частково в книжці є й проза. Діти дуже люблять такі книжки, треба їх більше писати.»

Валентин Бичко,

«Літературна Україна», 11 березня 1966 р.

«Талант гумориста — рідкісний талант. Інколи ж у творах сатирик є, а сміху нема. Перечитуєш вірші з позначкою «Сатира», «Гумор» і з сумом констатуєш: брак таланту, брак уміння...

З особливою приємністю зустрічаємо твори Павла Глазового, в якого вдало поєднався сатиричний талант і поетична вправність. Основна риса його гуморесок — актуальність, суспільна значимість, щира народна мова і вміле трактування. Це не дрібноміщанські сміховинки чи сміх заради сміху, а зброя проти зла у нашому житті.

Нова книжка П.Глазового «Щоб вам весело було» читається з неослабним інтересом. Сміх тут справді є. І б'є той сміх по болючому, активно допомагає нам у боротьбі за нове, прекрасне суспільство, за викорінення хиб і всього поганого.

Скажімо, слухачі добре пам'ятають гуморески П.Глазового про те, як «ми з кумом проводили культурну боротьбу з хуліганами на вулицях», про некультурну поведінку в трамваях та про те, як «ми з кумом вареники варили». Дехто взагалі скептично ставиться до гуморесок П.Глазового, називаючи їх невартим матеріалом естрадного типу. Може, тому, що їх так охоче використовує естрада, слухачі радіо сприймають їх щиро, захоплено. Але ж слухач не аплодуватиме тому, що не дає нічого ні розуму, ні серцю. Він уміє відрізнити зерно від полови.

У новій збірці П.Глазового багато прекрасних гуморесок різного характеру: від байок-сміховинок, гуморесок до бойових анекдотів і просто жартів. Його твори ніби документують життя наших днів. Це далеко не якісь там побрехеньки, як дехто схильний їх оцінювати, а оригінальні своєю гумористичною силою та цікаві змістом мистецькі речі. Вони і серйозні, і смішні.

Візьмемо хоча б «Дзень-дзелень, або слово мудрої бабусі вам, вусаті і безвусі». Тема — боротьба за здорову родину. Ціль, в яку влучає сатирик, — жевжики, що не дорожать родинним щастям. Бабуся каже:

*А батькам, в яких родились
Перша донька чи синок,
Я чіпляла б невеличкий
Біля галстука дзвінок.
Десь уздрів жонатий дядько
Гарну дівку, — став, як пень,
Тільки здумав підморгнути,
А дзвінок на шиї - дзень!*

Як не погодитися з автором!

*Не судіть суворо, люди,
Все тут сказане — це жарт,
Та про звичаї, їй-право,
Більше думати нам варт!*

Сатирик не обминає й теми праці.

*У гаю ворона сороці сказала:
— От якби я дві горлянки мала!
Скільки я устигла б наробити діла!
Одною кричала б, а другою - їла...
І в людей буває теж така робота,
Для якої треба запасного рота.*

(«Про важку роботу» .)

У вірші «На жіноче свято» висміюється скупий чоловік. Він не хоче відставати від всенародного звичаю відзначати трудящу жінку, достойну половину нашого суспільства, але дарує своїй дружині... нову важку м'ясорубку.

Дістається й заморським фільмам, які так до смаку доморощеним міщаночкам, — про злорадну розправу жінки над старим чоловіком. Більшість гуморесок П.Глазового, окрім того, що актуальні в часі, ще й осяяні культурним духом і викликають повагу.»

Микита Годованець,

«Літературна Україна», 24 листопада 1967 р.

«...Мушу додати до цього, що сам Павло Глазовий виявив себе неабияким майстром і читцем своїх віршів. У його інтерпретації вони звучать значно тонше, благородніше, ніж у виконанні декотрих артистів естради.»

П.Масоха, «Дніпро», №9, 1968 р.

«Павло Глазовий — неабиякий майстер короткого вірша, жарту, байки, сатиричної мініатюри. Влучним, дошкульним дотепом він б'є здебільшого по таких, хоч і традиційних у сатирі, але живучих у суспільстві, вадах, як неробство, недбальство, бюрократизм, пияцтво, хуліганство, зарозумілість тощо.

Чимало творів П.Глазового мають риси народного анекдота, легко викликають сміх. Тому байки й жартівливі мініатюри цього поета незмінно входять до репертуару професійних і самодіяльних артистів.

«Куміада» складається з окремих гуморесок, у яких діють ті ж самі персонажі (куми). Щоразу вони, ці куми, потрапляють у різні комічні ситуації, й це кладеться в основу сюжету жартівливої поеми.»

Клавдія Коваленко,

«Літературна Україна», 11 липня 1969 р.

«Павло Глазовий — неабиякий майстер короткого вірша-жарту, байки, сатиричної мініатюри. «Виправдався», «Семенове собача», «В оркестрі», «В запорізькому стилі», «Таткова музика», «Чорна невдячність», «Впертий лектор», «Пояснив» іскряться українським гумором, викликають у читача (або слухача) веселий сміх. Нам здається, що саме твори такого характеру найбільш вдаються П.Глазовому...»

Іван Сідей,

«Літературна Україна», 22 грудня 1964 р.

«Ледве чоловік на поріг, а дружина відразу ж традиційне: «Ану, дихни!»

Чоловік — діватися нікуди — мусив дихнути.

Не тхнуло ні вином, ні коньяком, проте дала по лобі друшляком.

— Чого духами й пудрою пахтиш?

Мораль така: жінкам не догодиш.

Ви, звичайно, вже здогадалися, що це — Павло Глазовий. Його дотепні, лаконічні гуморески, філігранно відточені, з несподіваними поворотами, смішними кінцівками, незмінно викликають сміх у залі. І навіть не в залі, а в залах, бо Глазовий має щасливий гумористичний талант — він популярний на естраді, як ніхто. Його читають всюди: від колгоспних будинків культури до столичних сцен. І незмінно його твори викликають щирий і рясний сміх.

Знайомишся з новою збіркою П.Глазового «Усмішки» і ловиш себе на думці, що читати її — одне задоволення. П.Глазовий невтомно шукає свої теми, сюжети, вдалу знахідку «не розводить», не розтягує, а вкладає у вісім-десять відточених рядочків, що так і просяться на естраду. Але, шукаючи нове, гуморист не цурається й старого, по своєму його «перешиває», надає йому свіжого гумористичного забарвлення. Іноді автор шаржує (може, аж надто грубувато, із сіллю), часто вдається до гротеску, перебільшення («Морожений Жора» та низка інших творів), але він уміє не в лоб, а ніби між іншим підвести читача до несподіваної, а відтак і смішної кінцівки. Ось хоч би... Жінка дорікає чоловікові: мовляв, ти старий, а «вгледити дівку — і трясешся, наче на морозі».

І сьогодні ти не зводив

Ока з продавщиці.

На те практичний чоловік резонно відповідає:

*Та я ж оцю продавицю,
Як п'ять пальців знаю.
Відведи від неї око
На одну хвилину,
Вона тобі моментально
Зважить половину.*

Гумор П.Глазового дуже нагадує народні усмішки. Читати його збірку радісно й весело, як і все краще, що виходить з-під пера талановитого гумориста».

Валентин Чемерис,

«Літературна Україна», 19 листопада 1971 р.

«...Читацькому загалові добре знане прізвище поета-гумориста Павла Глазового. Твори його розходяться масовими тиражами. Популярності автора сприяють актори естради (професіональні й самодіяльні), які залюбки беруть до свого репертуару його гуморески. У видавництві «Мистецтво» торік з'явилася його збірка «Смійтесь, друзі, на здоров'я!». Містить вона твори, переважно вже відомі читачеві.

Приємно відзначити, що в цій книзі вміщені й такі твори, як «Байка про дружбу», «Чортова перукарня». Вони відкривають нові грані таланту Глазового-сатирика. Це байки на політичні теми, написані з притаманною Глазовому дотепністю, увагою до деталі, і порушують серйозні, вагомі проблеми...»

Микола Старовойт,

Журнал «Жовтень», № 4, 1974 р.

«...Щедроусміхнений талант Павла Глазового помітно

активізував чи не найпопулярніший із жанрів нашої сатиричної поезії.»

В.Косяченко, «Вітчизна», № 8, 1974р.

«Поет-гуморист Павло Глазовий чи не найвдаліше продовжує школу Степана Руданського. Він уміє вправно, майстерно обіграти народну усмішку, жарт, одягти її в привабливі поетичні шати. Народні усмішки автор не лише по-своєму перелицьовує, а на їх основі створює самобутні твори. У давню оповідку він вкладає сучасний зміст, порушує нагальні питання сьогодення. У цьому і сила, і життєвість поезії Павла Глазового.

Нещодавно видавництво «Молодь» випустило у світ нову книжку поета — «Серйозна розмова». У збірці чимало творів, які вже друкувалися у періодичній пресі, передавалися по радіо, звучали зі сцени. Пройшли, як мовиться, апробацію «на людях». Це, передусім, усмішки «Як Микита став боксером», «Не той рівень», «Небезпечна похвала», «Спасибі вам».

Сатира Павла Глазового сильна тим, що автор уміє кількома строфами передати сюжет або діалог і завершити несподіваною кінцівкою. Ось невдаха Єлисей зацікавився письменниками і цим здивував синочка. Школяр на його прохання перераховує відомих поетів і прозаїків. Прислухається татусь, мов от-от почує дороге йому ім'я. Аж нарешті:

— *Стань, синочку, все в порядку.
От ми вияснили так,
Що на вулиці Толстого
Я в пивній забув піджак.*

Вміщено у книжці й чимало байок. Вони характерні дотепністю, влучністю. Цікава баєчка «Лауреат». Ворон переміг у співі Солов'я. Як же, вигукне читач, не може бути! А сталося. Про це Ворон зізнається Сові:

— А я йому, горластому, пробив тім'я дзьобом.

Майже п'ятдесят баєчок об'єднано у циклі «Езопівські усмішки». Твори славетного байкотворця далеких античних часів «пересадив» поет на український ґрунт. Майстерну розповідь завершує мудра мораль. Характерно, що в кожній байці вона своєрідна. Це мораль-повчання, мораль-порада, мораль-афоризм, мораль-жарт. Звучать вони в устах сучасного інтерпретатора яскраво, свіжо.

Завершуючи коротке слово про збірку, підкреслив би, наголосив би на гострій політичній, партійній спрямованості багатьох творів Глазового. Часто в сатиричних віршах, поруч з викриттям міщан, хапуг, ледарів, поет виводить на чисту воду і демагогів буржуазного світу, які силкуються кинути чорну тінь на нашу країну, наш народ, на його минувшину і сьогодення. Ця його сатира — гнівна, дошкульна! Тож, в остаточному підсумку, можна з певністю сказати, що збірка «Серйозна розмова» є добрим набутком нашого сатирично-гумористичного цеху, який був славен в українській літературі».

Василь Домчин,

журнал «Дніпро», №11, 1979 р.

«... У річищі співомовної гумористики С.Руданського працює й Павло Глазовий. Як засвідчують його збірки, основна риса його співомовки полягає в художньому освоєнні народних джерел — лаконічних усмішок, анекдотів,

жартів, прислів'їв, колоритних мовних перлин тощо. Одних і сюжет співомовок, і діалоги персонажів, характер комічного.

Неабияка популярність П.Глазового серед читачів послужила спонукальним прикладом для багатьох поетів-гумористів, що також, нехай спорадично, вдаються до проби сил у жанрі співомовки; підтвердженням цьому — вихід 1986 р. в серії «Бібліотека поета» книжки «Українська співомовка», в якій представлено твори понад двох десятків авторів.»

Історія української літератури ХХ ст.,
книга II, частина II. 1995 р.

Після короткого огляду попередніх книг Павла Глазового, які були надруковані в радянські часи, пропоную читачеві ознайомитися з новими його збірками. Адже далеко не всі мали змогу тримати їх в руках, тому що ці книги виходили невеликими тиражами, та й ті розходилися з полицок крамниць, навіть не встигнувши припасти пилом.

Окрім цього, в незалежній Україні книги Павла Глазового (як і більшості інших письменників) практично не видавалися через цілеспрямовану згубну політику в царині книгодрукування. Його нові книги побачили світ завдяки меценатам із Канади, США та Росії. Звичайно, це — нонсенс, але «маємо те, що маємо», як любив повторювати колишній президент Л.Кравчук.

1997 року коштом Ніли та Богдана Ващинських (Флорида, США) світ побачили дві прекрасні книги Павла Глазового «Байкографія» та «Сміхослов». У них зібрані

найкращі твори Метра українського гумору за всі попередні роки, а також подані нові гуморески, байки та співомовки.

*В «Байкографії» сюжети
Між моїми є й старі,
До яких уже кебети
Докладали байкарі:
То — езопівські мотиви,
Що чарують цілий світ,
Як безсмертне дивне диво,
Тисячами довгих літ.*

З розпадом СРСР з письменницької братії спав тягар остраху перед «старшим братом», перед ГУТАБами та концтаборами, перед КДБ та смертельними цензорами, які ловили в сіті будь-яких «неслухняних» літераторів, навішуючи на них тавро «ворогів народу» та ліплячи з них зомбованих виконавців волі КПРС. Разом з цією відлигою в задушливу атмосферу літератури ввірвалося свіже повітря нових творів та нових імен. Не дивно, що й самокритичність багатьох псевдолітераторів упала до надто низької планки, а то й взагалі стала відсутньою.

Настав час, коли все вирішують товстопузі гаманці, а не талант. На прилавках книжкових магазинів з'явилися низькопробні російськомовні видання, радіотелеефірами заволоділи реклами, третьосортні «руськоязичні» гумористичні програми, манкуртські Верки Сердючки, іноземні бойовики, «плейбої» та інший непотріб, навмисно витісняючи з народної пам'яті батьківські пісні, звичаї та обряди. Стало «не модним розкручувати» на телеекранах своїх

обдарованих гумористів, співців, кіноакторів тощо. Зрозуміло, що й зараз іще шириться відвертий цинічний геноцид всього українського.

*Зажурився український
Письменник сучасний.
Як же книжку видавати
За рахунок власний?
Щоб просунути до друку
Хоч тонку книжчину,
Треба мати грошей торбу
Чи цілу корзину...
Не журися, побратиме,
Кругом подивися.
Кому вони, книжки твої,
Сьогодні здалися?
Подивися на сучасну
Панівну культуру.
То й побачиш не картину,
А карикатуру.*

.....
*Зневажають нашу славу,
Ображають мову,
Прутть нахрапом в юні душі
Роки, хіти, шоу.*

.....
*Їх дратує наша пісня,
Плахти та віночки.
Їм подайте насолоду
Голу, без сорочки!*

.....

*Ось чому ти, український
Авторе сучасний,
Мушиш книжку видавати
За рахунок власний.
Це не просто дивна мода,
А лиха навала.
Не такого Україна
Ждала й виглядала...
(«Приблудна культура»)*

У цей час Павло Глазовий, як вірний син свого народу, не відступив від своїх принципів. Він писав одну за одною гостросатиричні гуморески, від яких у владних чиновників аж зуби скреготіли. Через те його й намагалися не помічати, не друкувати, а почасти спускали з ланцюгів на сторінки друкованих засобів інформації собак у вигляді старих знайомих — шакалоподібних критиканів.

*Піймали лебедя над озером шакали,
Погризли ноги, крила обламали,
Обдерли пір'я й тішилися всі:
— Про тебе кажуть: перший по красі,
А ти без пір'я просто жалюгідний.
Скажи, чому ти не співаєш, бідний?
Ну, де ж остання пісенька твоя?
На цьому, друзі, ставлю крапку я,
Щоб читачі моралі не шукали
І щоб питань не ставили мені:
«А хто ж той лебідь? Хто такі шакали?»
Я ні на що не натякаю. Ні!
(«Наруга»)*

Павло Прокопович дуже точно описав працю гумориста і критика:

*Садівник під деревину
Гній кладе і воду лє,
А вона в ясну годину
Золоті плоди дає.
У поета-гумориста
Все виходить навпаки:
Він плоди дає, а критик
Збоку кида кізяки.
(«Автобіолірика»)*

А якщо критики бралися накривати мокрим рядном письменника з чиеїсь урядової вказівки, то гумористу тим паче перепадало більше всіх.

*Я ще хлопчиком маленьким
Вибіг на дорогу,
А мене дурний собака
Хапонує за ногу.
Залишилися на литці
Незгладимі знаки,
І гадав я, що немає
Гірших, ніж собаки.
Та коли пізніше у зуби
Критикам попався,
Зрозумів, що у дитинстві
Гірко помилявся.
(«Знаки»)*

Звичайно, якби Павло Прокопович мав якийсь чин, то й критиків би практично не стало. Але він був дуже скром-

ною й порядною людиною, його совість не дозволяла йти по головах кар'єрною драбиною, як це робили інші.

*Став сатириком давно я,
В той далекий ранній час
Дуже весело брикався
Мій крилатенький Пегас.
Я і плакав, і сміявся,
І любов була, й злоба.
Потовкли мого Пегаса
Так, що ледве шкандиба.
Обчухрали гриву й крила,
Обчикрижили хвоста —
Заїдали, що сатира
Несучасна і пуста.
Ні, сатирикам потрібні,
Дорогі брати мої,
Не Пегасики крилаті,
А рогаті бугаї.
Серед критиків безстрашно
Гарцювати міг би я.
Хай би спробував хто-небудь
Зачепити бугая!*

(«Мій Пегас»)

Павло Глазовий змушений був відповідати критикам своїми гострими викривальними віршами. А жаль, що свій творчий потенціал він витрачав саме на них! Замість цієї невдячної роботи могло б з'явитися ще багато прекрасних творів.

Не поспішайте визначати,
Хто одиниці, хто нулі,
Хто перший, другий, хто десятий,
А хто ніякий взагалі.
Не гарно жити і творити
Під гаслом: «Хомко, не зівай!» —
Щоб ліпше місце прихопити.
Література — не трамвай.
У ній порядки виняткові,
Це — як музей, де на стіні
Знаходять місце кріпакові,
А імператорові — ні.
(«Критикам»)

Жив собі поет Панас.
Був у нього кінь Пегас.
Той Пегас носив поета
Аж під хмарами весь час.
Раз Пегаса той Панас
Уночі під лісом пас,
А якась лиха личина
Підповзла у чорний час,
Замашну взяла дубину,
Потовкла Пегасу спину
І зробила горбаня
Із крилатого коня.
Занепав поет Панас,
І талант його погас.
Між ослами в зоопарку
Шкутильга його Пегас...

Для Панасів і Пегасів
З цього висновок один:
Стережіться невсипущих,
Твердолобих, завидющих,
Безталанних злих личин,
Особливо тих, що мають
Хоч малесенький, а чин.
(«Пегас»)

.....
Тож звернутись хочу я
До своєї долі.
Потрудилися на віку
Ми таки доволі.
По іскрині теплий сміх
Підбирали всюди, —
І сміялися самі,
І сміялись люди.
Тільки ж, доленько, дружить
Слід було нам краще.
Часто кидала мене
Ти напризволяще.
І не бачила, як я,
Збитий ворогами,
Із високих круч летів
Догори ногами.
Про здоров'я байкарів
Слід би краще дбати:
Не усякий же байкар
Мусить бути горбатим.
(«Каліцтво»)

*Знайшли миші гарбузяку
У куточку двору.
«Ну, як його, — метикують, —
Затягти у нору?»
Такий і я, як ті миші,
Наївний на вдачу,
Бо вирішував уперто
Мишачу задачу:
Майже в кожне видавництво
Кожну свою збірку
Пропихав, як гарбузяку
У мишачу нірку.
(«Диспропорція»)*

У цих гуморесках та байках, по суті, Павло Глазовий повідав нам про своє життя, про те, яким нелегким було воно на творчій ниві. Тему критиканства, яку підняв Сміхотерапевт, можна продовжувати без кінця, але цього робити не варт, тому що вони (критикани) на таку увагу не заслуговують.

2000 року, знову ж таки коштом Богдана Ващинського, виходить у світ прекрасний підсумковий двотомник «Велика Сміхологія». На прилавках магазинів цей фоліант не з'являвся, — розійшовся серед прихильників таланту Павла Глазового просто з рук. Цей найбільший збірник творів Метра українського гумористичного цеху для спостережливого читача не просто подарунок, а, власне кажучи, зібрання всього найкращого, що вийшло з-під пера Павла Прокоповича протягом усього життя.

Замість передмови «Велика Сміхологія» відкривається віршем про природу сміху:

*У поета-гумориста,
В цьому впевнився вже я,
Має бути особиста
Сміхологія своя.
Світ веселого й смішного —
Незмірима глибина.
Сил не вистачить ні в кого,
Щоб у ній дістати дна.
Коли вперше посміхнеться
Рідній матері дитя —
Як по-вченому це зветься?
Відкіля той сміх береться,
Від якого почуття?
Диво дивне це приходить
З неземної даліни
І людину супроводить
Від коліски й до труни.
Сміх нас радує і тішить,
Сміх нам сили додає.
Здоровішим і чистішим
Наше дихання стає.*

Цей прекрасний двотомник вміщує в собі аж 42 розділи різноманітної тематики: від дитячого гумору до гумору людей похилого віку, від сімейних парочок до холостяків, від клієнтів та продавців до базарників та громадян пасажирів, від міліції до вояків, від туристів до курортників, від науки до чиновництва, від культури до спорту, з додатком до поеми «Куміада», байками, гуморесками, усмішками тощо. Мати такий збірник у власній бібліотеці —

мрія чи не кожного, хто хоч трохи розуміється на українському гуморі.

2003 року побачила світ ще одна «Сміхологія» (вибране). По суті, це естетично поліпшений на вигляд варіант «Великої Сміхології» з тим же змістом. Цікава історія, що передувала появі цієї книги.

Одного разу до Павла Глазового завітав чоловік і з порогу почав декламувати завчені напам'ять його гуморески. Він читав і читав вірші без упину. А потім признався Глазовому, що з дитинства закоханий у його твори. Та, на жаль, має лише одну невеличку збірку, давно вивчену й перечитану друзям. Ні, він не просив Павла Прокоповича подарувати чи продати книгу. Він лише просив дозволу на випуск книги, яка б вміщувала всі твори, написані Патріархом, щоб мати їх у власній бібліотеці. Павло Прокопович був здивований таким проханням, адже добре знав ціну такого видання. Не кожному по кишені надрукувати. Ба, навіть у рідної держави не знайшлося таких коштів.

Цим чоловіком був голова правління фонду «Наукове партнерство», москвич, доктор хімічних наук Віктор Карцев. Завдяки йому й вийшла у світ чергова «Сміхологія» (вибране). Збірник розпочинається авторською присвятою відомому науковцю, як теплий відгук на безкорисливу допомогу мецената.

Та доля й цієї прекрасної книги виявилася подібною ледь не до всіх попередніх. Її змогли отримати лише одиниці серед друзів автора (у мене зберігається найперший сигнальний примірник, люб'язно подарований Вчителем).

Остання книга Павла Глазового вийшла друком також 2003 року і має назву «Архетипи». На ній хотів би зупи-

нитися детальніше, адже історія цієї книги виглядає туманною.

Після її виходу з книжкової фабрики в магазини потрапила невеличка кількість примірників. Решта безслідно пропали, і на це була вагома причина.

Справа в тому, що гуморески й фейлетони, вміщені в ній, висвітлюють теми нашого непростого сьогодення. Ба, навіть не просто «висвітлюють», а засліплюють своїм яскравим гостро-сатиричним променем сучасних правителів нашої держави, які вершать беззаконня, провадять згубну політику в країні, знищують все українське, ставлять наш надто терплячий народ на коліна, зтягуючи на його шиї тугий економічний (і не тільки) зашморг. Усі ці «герої» легко впізнавані хоча б тому, що Павло Глазовий не приховує в книзі їхніх справжніх імен. Тут і Кучма, і Табачник, і Гордон, і Кобзон, і прем'єри, і міністри, і депутати... Окрім цього, книга багато ілюстрована — ціла галерея дотепних карикатур, глянувши на які, читач легко впізнає того, про кого йдеться.

Книга відкривається присвятою одного з прихильників творчості Павла Прокоповича Віктора Кочевського:

.....
*Хто давно в Сірка позичив очі,
В кого в серці — ні ростка живого,
Вперто лікуватися не хоче
Іскрометним сміхом Глазового.
Хай не хоче, — а народ регоче,
А ти більше підсипаєш перцю, —
Й кривляться всілякі поторочі,
Хамоплюї, україножерці.*

*Буде з них злоба чорнюща перти,
Ринуть до трибун пустомолоти.
Гей, у тебе, сміхотерапевте,
Ще надовго вистачить роботи.
(«Козацький сміх»)*

Ця книга була надто гострою, біла в саме серце бюрократію та чиновництво, казнокрадів і великих брехунів високих трибун, бандитів у законі, які прикрилися мандами недоторканності. А тому й не дивно, що не могла потрапити у вільний продаж, на неї було накладено табу. І в жодному часописі не з'явилося бодай натяку про вихід у світ цієї книги.

Тож я децю пригадаю читачам зі збірки Павла Глазового «Архетипи». Порушені проблеми добре відомі сучасникам. Тут не потрібні мої суб'єктивні судження, аби читач збагнув, про що мова.

*Ті, що в Партії
Були членами,
Стали босами
Й бізнесменами,
Та багатство їх
Мало радує:
Знову хочеться
Бути владою.
Бувши практики
Й теоретики
Завели нові
Партбілетики.
.....*

Ой, дограємось
Ми з арапами!
Як опинимось
В них під лапами...
(«Перевертні»)

.....
Зате у нас еліта наша
І в злиднях маху не дає:
Як потрапля на ситу пашу,
Ураз пузатою стає.
У нас простий адміністратор
Таку мармизу наїда,
Що поруч з ним чужий сенатор
Шулявським бомжем вигляда...
(«Лагідна вдача»)

.....
Це праправнуки хазарські
Глушать нашу мову,
Щоб розвіять Україну,
Як суху полову.
Ось чому до українців
Стільки люті й злості:
Живемо в столиці навіть,
Як незвані гості.
Це вони створили штучно
Злидні і розруху,
Щоб від нас, від українців,
Не лишилось духу.

Навіть Лєоню-президента,
Який править нині,
Нам підсунули хазари,
Як kota в торбині.
Не любив він ще з дитинства
Українську мову
І на старості вивчає,
Наче примусову,
І такі в своїй промовах
Викида колінця,
Що стискається від болю
Серце українця.
Ріс між нами, жив між нами
Та клепає ракети,
Але вивчить мову нашу
Не було кебети.
Тільки ставши президентом,
Взявся за букварик
І читає по шпаргалках,
Як тупий школярик...

.....
Президент братві хазарській
На гітарі грає,
А дружина руськомовну
Пісеньку співає.

.....
Наша мова не до имиги
Президентській жінці,
Бо вони ж у нас обоє —
«Нові українці».

.....
*Наших ніздрів не дратує
Азіатський запах,
Сопемо собі тихенько
У хазарських лапах,
Бо забули, яких батьків
І чиї ми діти,
І не знаєм, з чого риба
Почина смердіти...
(«Нові українці»)*

.....
*Ти ж, земляче-українцю,
Сам у себе запитай:
А чому це так старанно
Чистять наші паспорти?
Не подумай, що без плану,
Без лукавої мети.
Пропаде графа єдина,
Втратиш образ Божий свій, —
То не знайдеш України
І на карті світовій.
(«Новий паспорт»)*

.....
*Гляньте в Раду у Верховну.
Там же стільки є орлів,
Що по-нашому стулити
Не уміють й кілька слів.*

Їх же, бідних, заставляють
Україні присягать.
А на кой їм Україна,
Єслі єсть Росія-мать?..
(«Орлине плем'ячко»)

.....
Незалежністю своєю
Вихвалятись любим.
Прибиваємо на стінах
Вівіски з тризубом.
А кругом стирчать на площах
Лисі істукани.
Не дають їх руйнувати
Інопланетяни.
Ці прибуду тарілчані
Гірші біснுவатих.
Носять квіти істуканам
В будні і на свята.
Схаменіться, українці,
Земляки — тубільці,
Бо опинитесь рабами
На чужій тарілці!
(«Інопланетяни»)

Часто нами управляли
Справжні ідіоти,
Що лишили після себе
Тільки анекдоти...
(«Найвищий оратор»)

.....

Бувиий гетьман Макарович
З дивним кланом дружить:
У Гордона-олігарха
При газетці служить.
Ту газетку не цікавлять
Ні земля, ні люди,
В ній друкують голі дупи,
Стегна, гузна й груди.
Бувиий гетьман возсідає
В редакційній раді
І оцінює фігурки
Плоскі й товстозаді.
Забавляється наш бувиий,
Як дитя цуцьками,
Розглядаючи портрети
З голими цуцьками.

.....
А Данилович натуру
Музикальну має,
Віртуозно на гітарі
Грає-виграває.
Він з Табачником на пару
У бенкетній залі
Як уріже про шаланди,
Полниє кефалі, —
То аж стогнуть олігархи
І олігархині,
І розносить телевізор
Звістку по Вкраїні,

*Що баланда про шаланди
Не умре, не згине.
Ось де, люди, нині слава,
Слава України!
(«Клани і гетьмани»)*

.....

*...Пантрувала кожні двері
Пильна охорона.
У палаці «Україна»
Йшов концерт Кобзона.
Він оспівував Росію,
Матушку рідненьку,
Від якої відірвали
Україну-неньку.
Аж стогнали від Кобзона
Мерседесні дами
Зі своїми тіньовими
Жирними котами.
Не могли ні в залі бути,
Ні аплодувати
Тільки ті, що місяцями
Стогнуть без зарплати.
Так зате, з газет відомо,
Привітав героя
Президент наш український,
Як-то кажуть, стоя...*

.....

Час минає і міняє
Звичай і закони.
Колись кобзи подобались,
А тепер — Кобзони.
(«Про матушку й неньку»)

.....
Букварів не вистачає
У холодних школах,
А папір іде на пресу,
Що друкує голих.
Телебачення шурує
Хітові паради,
На яких задами крутять
Зірочки естради.
(«Чом бандури не дзвенять»)

.....
Все міняється на світі,
Час минає швидко.
Справжні істинні артисти
Виступають зрідка,
Не для них тепер концерти,
Не для них програми.
Все захоплено прудкими,
Спритними зірками.
Ті, що грошей нахапали
При ганебній владі,
Легко роблять з потаскушки
Зірку на естраді.
.....

*Найспівучіша у світі
Україно-мати,
Доки будеш біснуватих
Упускать до хати?..
(«Нечиста сила»)*

.....
*Журналісти-педераста
Сходяться до купи
І друкують голі гузна,
Циці, попи й дупи.
Одебілені в дитинстві
Бувшим «старшим братом»,
Напихають писанину
Чисто руським матом.
Педерастам українська
Мова не годиться...
Цим ми можемо пишатись,
Можемо гордиться.
Наш народ плював одвіку
На чужу мерзоту,
Заплює і цю приблуду
Погань і гидоту.
(«Голуба зараза»)*

.....
*Отакі ось газетьонки, як «Бульвар»,
Заснували прапраправнуки хазар.
Їм, паскудникам, калічити не жаль
Нашу молодь, наші звичаї й мораль...
(«Кумова трагедія»)*

.....
Прости мені, голубчику,
Така в тебе мати,
Що ти її соромишся
Гостям показати.
А то ж, либонь, такі самі,
Як ти, депутати.
Я ж із ними не збираюсь
В чунях танцювати.
Ото ж такі красавчики
І такі красуні
Одягли нас в кацавейки
І взули у чуні.

.....
Нехай собі веселяться
Гості благородні,
Та нікому хай не брешуть,
Що вони народні.
(«Непрохана гостя»)

.....
Пригадаймо, скільки встигли
Нам наобіцяти
Деякі, що у народні
Рвались депутати.
Нині бачим на екранах
Депутатські лиця,
І приємно не на кожне,
Вибачте, дивиться.

*Не хотілось би нікого
Словом цим образить,
Та бува такою пика,
Що в екран не влазить.
Особливо ті, що часто
За народом плачуть,
Вже за власними пузами
Ніг своїх не бачать.
Вибачайте добродушно,
Але ця солідність
Туго вписується в нашу
Всенародну бідність.
Звідкіля ж тому багатству
Взятися у хаті,
Де хазяїн сухоробрий,
А слуги пузаті?*

(«Кому жити легше»)

.....
*Обікрала Україну
Бандитська сволота,
А тепер до влади пруться,
Як чорти з болота...*

(«Козацький кандидат»)

Книга «Архетипи» засвідчила, що Павло Глазовий, як і багато років тому, пише все прекрасніші твори, а не спочиває на лаврах. Тому вперто не хотіли його помічати високі посадовці, не бажали випускати його книги. Але добре хоч те, що не заважали працювати. Як свідомий українець, громадянин і патріот, безмежно закоханий у свою

Вітчизну, Павло Прокопович і далі планував писати книги, що безжально викривали б ворогів українського народу. У цьому вбачав своє покликання. У цьому була суть його єства, ім'я якій — Дар Божий!

Про мову

*«Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має»*

Сидір Воробкевич, «Рідна мова», 1869 р.

Чужоземні дослідники часто підкреслюють милозвучність і лексичне багатство української мови, найчастіше зіставляючи її з італійською. Показово, що 1934 року в Парижі провели своєрідний конкурс мов світу, і на ньому українська посіла третє призове місце, після французької і перської. Тож як гірко спостерігати сьогодні, що мова однієї з найдавніших націй почала втрачати природну якість, натомість у багатьох місцях бере гору своєрідний покруч — «суржик».

Свого часу Павло Глазовий у своїх творах широко використовував «суржик», аби надати героям чітких і яскравих рис характеру. Недарма ж мудреці античності запевняли: «Говори — і я тебе побачу»...

Російськомовним критикам за радянських часів це подобалося, й тому за цей «гріх» не допікали. Вважали, що таким чином витіснялася із вжитку українська мова, а панивне місце повинна була б зайняти, звичайно, російська. Насправді ж автор показував обмеженість і відсталість

манкуртів, безсоромне кепкування зі своїх батьків-селян, гордування рідною мовою, показушність власного інтелекту через «облагородження» його мовою «старшого брата», хоча того інтелекту «героям» саме й бракувало.

Колись Т.Г.Шевченко в «Передмові до нездійсненого видання «Кобзаря»» писав: «А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чиє краще, нехай судять люди». Не до кінця позбувшись одного мовного суржикю, певна частина населення уже перекинулася на інший. «Фейс», «шоп», «шоу», «Єс!», «бутік», «регіон» та інші англломовні запозичення деруть вухо нині ледь не на кожному кроці. «Дай Боже, щоб люди навчилися англійської мови, але не дай Боже, щоб вона стала другою «общепонятною», — застерігав один з найвидатніших учених-мовознавців ХХ ст. Ю.Шевельов ще на Першому міжнародному конгресі українців. Виховувати в собі повагу до мови, якою спілкуємося, — це, передусім, шанувати себе, виявляти повагу до народу, його історії, культури. Бо мова — це своєрідний генетичний код нації, а не лише засіб спілкування. І коли рідній мові завдається великої шкоди, коли її навмисно гублять, письменник не має ніякого права стояти осторонь. Його святий обов'язок — зберегти її, збагатити, захистити перед свавіллям зайд.

Апофеозом до цієї болючої теми звучать рядки з вірша Павла Глазового «Мова величава»:

*Якщо в нашій безталанній мові
Набереться двісті тисяч слів,
То за кожне українське слово
Вже поклали сто голів.*

Нашу мову величаву
Чуємо не всюди.
І не мова винна в цьому —
Винуваті люди.
Не вживеться щира мова
З кволими рабами,
В яких думка на припоні,
Язик за зубами.
У чиновницьких чуланах,
Де столи дубові,
Де неволя і сваволя,
Тісно нашій мові.
По крамницях та пивницях,
Де й повітря п'яне,
Гасне, в'яне слово наше
Степове, духмяне.
Не для «куплі» мова наша
І не для «продажі».
Не для того, щоб базікать
На ледачім пляжі.
Наше слово не ввібгати
У сухі трактати,
Щоб лакейством хліба кусень
Підло заробляти,
Щоб брехати, щоб дурити,
Забивати баки,
Позичаючи нахабно
Очі у собаки.

*На зачовганих асфальтах,
Де смолою пахне,
Наше слово крила губить,
Наше слово чахне...*

Майже в кожній книзі Павла Глазового відведені цілі розділи темі рідної мови. Засобами гумору та сатири тонко підмічені мовні вади нашого суспільства.

*Серед ночі Київ
Криється туманом.
Розмовляє вітер
З бронзовим Богданом.
— Облітав я, — каже, —
Вулиці всі чисто.
Як змінився Київ,
Це прадавнє місто!
Де вітри гуляли,
Там нові квартали...
А Богдан зітхає:
— Що там ті квартали...
Нині і кияни
Зовсім інші стали.
Я сто літ на площі
Днюю і ночую,
Але дуже рідко
Рідну мову чую.*

(«Серед темної ночі»)

*Сказав якомсь Федір Галка
Занозі Панькові:
— Ти чому не розмовляєш
На українській мові?*

— Зачим вона міне нада? —
Прошипів Заноза. —
Што я — дядько тібе, что лі,
З какогось колхоза?
(«Заноза»)

Простий батько сина
Вивчив на артиста.
Мова в того сина
Ідеально чиста.
Як зі сцени скаже
Українське слово,
То аж дух займає —
Просто пречудово!
Тож невчений батько
Запитав у сина:
— Розтлумач, будь ласка,
В чому тут причина,
Що на сцені в тебе
Українська мова,
А у хаті, дома —
Нашого ні слова.
У твоїй квартирі
Вже не та картина:
Чешуть по-російськи
Дітки і дружина?
Син великодушно
Посміхнувсь до тата:
— Підготовка в тебе,
Батьку, низькувата,

А тому, хто вчений,
Істина відома,
Що одне — на службі,
Зовсім інше — вдома.
Дома в мене мова
Засіб спілкування,
А в театрі мова —
Спосіб існування.
Як же рідну мову
Я забуду, тату,
Як за неї маю
Непогану плату?
(«Артист»)

До крамниці дамочка
Увійшла з дитям.
— Купи книжку, мамочко,
Он вона, отам...
Мама здивувалася:
— Книжечку ти хошь?
Ето на українском.
Что ти в неї поймйои?
Кніжкі, моя дєточка,
Нада понімать,
А на етой запросто
І язик сломать.
Трохи згодом дамочка
В булочну зайшла.
— Купі, мама, хлєбушек, —
Мовила мала.

Мама не сказала їй:
— Хлебушек ти хошь?
Ето же українській,
Он же нехорош. —
Ні, тривоги в дамочки
У душі нема,
Що дитя об хлебушек
Язика злама...

(«Дамочка-кияночка»)

По великій диктовій афіші
Здоровило грюкнув кулаком.
— Непонятно, што оні тут пішут
Хахломанськім етім язиком...
Від удару тріснула диктина
І упала просто на кретина.
Довелось нахабі помагать,
Із багна за ноги витягать.
З цього видно: інколи афіші
За «хахлів» бувають розумніші,
Коли груба наволоч чужа
Українську мову зневажа.

(«Розумна афіша»)

Це було у ту годину,
Коли Бог створив людину.
Зажурилася людина:
— Милій Боже, я загину.
Звірів ти створив швидкими,
Незвичайну дав їм силу,
І вони мене задавлять,
Неозброєну, безкрилу.

Бог сказав їй: — Нарікаєш
Ти дарма, бо мову маєш.
А вона ж за все скоріша,
Сили всякої сильніша.
Все вона тобі замінить,
І не дасть ніде загинуть.
Це добро повинна ти,
Як зіницю, берегти.
Попередить зразу мушу:
— Втратиш мову — втратиш душу,
Силу втратиш. І тебе —
Навіть курка загребе...
(«Мова»)

Матір звать Елеонора,
А батечка — Савка.
Синка мають п'ятилітка,
Ім'я йому Славка.
Батько — щирий українець,
А мати русачка.
— Не говори, — учить мати, —
Гавкаєт собачка.
Ведь не гавкаєт собачка,
Она, дєтка, лаєт.
Ето тебе твoй папаня
Язык засоряєт.
Скoлькo раз я гoвoрiлa:
Пoжaлєй рєбioнкa!
Мoзгi ємy зaсoрєєш,
Дєлєєш пoдoнкa...

— Ти не петраєш нічого, —
Обіззався Савка. —
Це ти мене зараз лаєш,
А собака гавка.
(«Сімеєчка»)

Мовну тематику в творчості Павла Глазового можна продовжувати безкінечно, але, на мою думку, тут наведені найбільш характерні вірші, щоб читач легко збагнув позицію митця.

Українська ментальність у творах П.Глазового

Не відкрию нової Америки, сказавши, що кожен народ на планеті має свої визначні риси характеру. Наділені ними й наші земляки-гречкосії. Навіть сама українська народність відрізняється і діалектично, і поведінкою, й особливими географічними ознаками; ба, навіть ставленням до рідної мови і Батьківщини. Адже легко відрізнити в розмаїтті нашого люду одесита від киянина, полтавця від кримчанина, донеччанина від львів'янина і т.д. А загалом — це і є наш багатонаціональний, роботящий, співучий, талановитий і надто терплячий народ. За багатовікову історію він проніс почуття своєї гідності; не дивлячись на поневіряння і гноблення, немилосердні царські циркуляри та комуністичні заборони, — не втратив своєї мови і віри, а значить зберігся як Народ.

Павло Глазовий, з притаманною йому манерою тонкої іронії, незлобливо показав деякі характерні риси пересічного українця.

Серед ночі подорожній
Просить до хати:
— Чи пустите, добрі люди,
Переночувати.
— Ні, — сказала господиня
Змучена й сувора, —
Не до вас нам, бо корова
Здохла позавчора. —
А хазяїн обізвався:
— Та впусти людину.
Може, й нас колись пригріють
У лиху годину.
Вранці гість устав і мовить:
— Господине строга!
Я пророк, святий Микола,
Посланий від Бога.
.....
— Попросити що завгодно
Маєте ви право.
Неможливого не буде
Й не було для мене.
Об'явіть мені бажання
Ваше сокровенне. —
І упали на коліна
Жінка з чоловіком,
І не гласом возопили,
А плаксивим криком:

— Ми остались без корови.

Плачуть наші дітки...

Зроби ж, Боже, щоб корова

Здохла і в сусідки!

(«Небесний гість»)

— Гей, рятуйте! — хтось волає,

Аж душа холоне.

Гнат до річки підбігає —

Там людина тоне.

Роздягнувся, розігнався

Та шубовств у воду.

Підпливає, роздивився,

Повернувся — і ходу!

З річки виліз. — Думав, — каже, —

Що врятую друга,

А там тоне такий самий,

Як і я, хахлюга...

(«Рятуйте»)

В ресторанчику Пилипів

Ювілей справляли.

Панько й Сидір ювіляра

Гаряче вітали.

А, вертаючись додому,

Сидір мовив тихо:

— Третій день уже грипую,

Привалилось лихо.

*І навіщо я поперся
На бенкет Пилипа?
Тридцять років ненавиджу
Злого цього типа.
— А чого ж ти цілувався
За столом з Пилипом?
— Хотів його, паразита,
Заразити грипом.*

(«Старий друг»)

*Була Дуська молодою
Люта та сварлива,
А на старості зробилась
Богобоязлива.
Стала якось на коліна
Та й молиться тихо:
— Мати божа! У моєї
Сусідоньки лихо.
Зуби в неї випадають,
То ж така рахуба...
Лиши ж, Боже, сусідоньці
Хоч одного зуба!
Чоловік почув молитву,
Ніяково стало.
— Ти б просила хоч десяток -
Одного ж їй мало...
Дуська шепче: — Боже милий,
Вволи мою волю:
Лиши зуба окаянній
Для зубного болю!*

(«Богомільна Дуська»)

.....
Ми дуже добрі і терплячі,
Ми злом не платимо за зло.
Такої лагідної вдачі
Іще на світі не було.
З усього сказаного видно,
Що в нас характери м'які.
Такі ми всі, тому що бідні.
Тому ми й бідні, що такі.
(«Лагідна вдача»)

Українське наше сало
Анекдотом нині стало.
А чому ж на наше сало
Кожне пельку роззявляло?..
(«Кумова експертиза»)

Сидить Іван у скверику,
Сало уплітає.
Африканець задивився,
Аж слину ковтає.
Лиш коли угамувався
Апетит Іванів,
Він сказав: — Звиняй, чорнявий,
Немає бананів.
(«Гостинний Іван»)

Кум із кумом зустрілися.
Кум говорить куму:
— Я недавно в лотерею
Виграв добру суму.

— *Перестаньте говорити
Про ту лотерею.*
— *Що ви, куме? Я ділюся
Радістю своєю.*
— *Нащо мені ваша радість?
Де ви так навчились?*
*Краще б, куме, ви зі мною
Грішми поділились.*
(«Радість»)

Поради колегам-гумористам від Павла Глазового

У житті Павла Глазового часто траплялися ситуації, коли колеги-письменники за вказівкою вищих чиновників виступали в засобах масової інформації з розгромними статтями. Траплялися серед них і такі, які просто заздрили Патріарху за щирю народну любов до нього, за величезну популярність і шану від простих людей.

Павло Глазовий відповідав подібним типам своїми новими викривальними творами. А із журналістською братією взагалі на довгі десятки років припинив спілкування, не давав жодних інтерв'ю, обминав різні «письменницькі тусовки» та з'їзди, практично не бував у Спілці письменників України.

Зараз можна підсумувати пройдений творчий шлях. Павло Прокопович розумів, що на той час така поведінка була правильною — не витрачав сил на війну з колегами (досить було війни з критиками), а просто тихо робив свою справу, як робить кожний талановитий письменник. А із тих кривдників, які підставляли підніжки сатирику, вихо-

дили гарні образи його гуморесок. Кожен із них, безперечно, впізнавав себе в творах Павла Глазового і скаженів од безпорадності. З етичної точки зору не згадуватиму на сторінках цієї книги усіх недругів Учителя, та й на історичну пам'ять вони не заслуговують.

Не секрет, що на той час вчитися у Глазового чи навіть товаришувати з ним — для багатьох означало мати купу проблем. Були моменти, коли Павло Прокопович почувався самотнім, немов загнаним у куток. Навіть насторожено відкривав поштову скриньку, в якій, напевне, знаходилась чергова розгромна писанина. У таких ситуаціях його завжди рятував отой незламний козацький дух, військова загартованість і велика любов до свого скривдженого народу, заради якого він жив і творив.

Для нащадків, а особливо колег по перу, Павло Прокопович написав низку віршів-заповітів, подекуди через гостру сатиру, а подекуди мініатюри, де сміх проступав крізь гіркі сльози правди. У них досвідчений Майстер ділиться з молодим поколінням своїми секретами, аби ті досягли вершин народного визнання. Ця поезія пройнята глибоким відчуттям справжньої літератури як нев'янучого мистецтва. Служіння своєму народові божою іскоркою таланту — це й є перша заповідь справжнього творця прекрасного в літературі.

Сьогодні (2003-2004 рр. - авт.) Павлові Глазовому вже за вісімдесят. Так склалося, що за всі роки творчої діяльності йому не давали змоги передавати свій багатий досвід. Лише зараз, коли народилась на географічній мапі незалежна Україна, з'явилася така можливість. Але ні сил, ні здоров'я для читання лекцій в університетах практично

не залишилося. Тому вихід з цієї ситуації — у вивченні його творів, які він адресував колегам.

А таких віршів у Павла Прокоповича сила-силенна. Ось хоча б кілька:

.....
*Дволикість вигідна для ката,
Як для злодюги темна ніч,
Нехай ясною буде хата,
Нехай прямою буде річ!
Відкиньмо викрути словесні,
Щоб слово щирістю цвіло.
Хай будуть душі наші чесні
Завжди прозорими, як скло.
(«Прозорість»)*

*А справжня творчість — то широкий лан.
Безмежний лан, повитий у туман,
Де без спочину треба гнути спину,
Душею кожну гріючи стеблину,
І потерпать, що вдарить ураган
І розметає, витолочить лан...
А є й такі. Для них вона не лан,
А першого розряду ресторан,
Де бородатий дядько з галунами
Розкриє настіж двері перед вами,
Ви зайдете, покажете талант,
І прибіжить меткий офіціант,
Гойдаючи лакованим підносом,
Поставить вам наїдки перед носом:
— Сідай і плямкай, на здоров'я пий,
Якщо ти обдарований такий! —*

*А потім тіштесь верескливим джазом,
Який за вашим гратиме наказом.
Хто потай мріє про такий бенкет,
Той — не поет.*

(«Творчість»)

*Вважає дехто, що годинник —
Не хитра штука. І дарма.
Ви з нього вийміть волосочок —
І вже годинника нема.
І гумор справжній, друзі любі,
Властивість має теж таку:
Усе тримається у ньому
На непримітнім волоску.
Скажи не так єдине слово —
І вже не той виходить сміх.
Уже сміятимуться з тебе,
А не від витворів твоїх.*

(«Коротко про гумор»)

*Просидівши біля столу
Не одну годину,
Про вареники письменник
Написав байчину:
«Наварила господиня
Вареників з сиром,
Намастила маслом свіжим
І свинячим жиром.
Украв котик той вареник
Ковтнув і вдавився...»
Такі рядки написавши,
Письменник стомився.*

*Дунав, думав, а придумав
Не зумів моралі.*

*Так чому ж байки виходять
Отакі невдалі?*

*Бо не все оте, що з сиром, —
То уже й вареник,
І не всяк отой, хто пише, —
То уже й письменник.*

(«Чому байка не вдалася»)

*Хтось мене злобливо прокляне,
З жовчі й слини намішавши бруду,
Та, напевне, й так на світі буде,
Хтось згада по-дружньому мене.*

*Гірко він замислиться колись
У шуканні власної дороги.
Тінь моя нахилиться до нього
І порадить щиро: — Не корись!*

*Хай кепкують над тобою
Сильні й кволі, добрі й злі,
Знай, що мудрістю чужою
Жити не можна на землі.*

*Бідний розум, що ніколи
Не кипів, як на вогні,
В зачарованому колі,
У бездонній глибині.*

*Бідні ноги, що не били
Неторованих доріг.
За нещастям ходить щастя,
За печаллю ходить сміх.*

(«Пролог до сміху»)

Кожен товче, та не всяк розуміє
Цю істину давню, цю думку крилату:
— Поет — це не той, хто співати уміє,
А той, хто не може, не може мовчати.
Холодні, байдужі до всього писаки,
Що бачать в поезії фрази та знаки,
Витискують думку з гарячих рядків
І мацають, лапають, грубо й цинічно:
Чи в душі вона наших славних часів?
Чи часом вона не грішить політично?
Затямте, майстри пострибати на фразі:
Поета співати навчають не словом.
Хвала найсолодша і люті образи
Пролинуть повз нього димком серпанковим,
А він свої думи, слова й почуття
Сам зважить у серці нещадно і строго
І буде співати, як учить життя —
Ця суміш кипуча свого і чужого.

.....
Якби не міг збирати я
Веселого й смішного,
Давно розпалась би душа
Під тягарем страшного.
(«Пролог до сміху»)

Вчить поета-хлопчака
Консультант у Спілці:
— Ви в поезії іще
Не в своїй тарілці.

Ви вживаєте слова
Нелітературні:
Написали «дураки»
Замість слова «дурні».—
Перегляньте словники.
Хто ж цього не знає?
«Дураків» у словниках
Не було й немає.
Початкуючий поет
Посміхнувся в'яло:
— В словниках то їх нема,
А кругом — чимало.
(«В словниках немає...»)

Коли тебе хтось похвалить
У товстім журналі
За те, що ти komponуєш
Вірші дуже вдалі,
Не мчись лаври купувати
До пори, до часу.
Піди у сад Шевченківський,
Поклонись Тарасу.
Не клянися, не молися,
Не шепчи нічого,
Лиш подумай: — Ох, який я
Дрібний біля нього...
(«Другові-поетові»)

Початкуючий поете,
Дорогий нащадочку!
Я, сатирик, вічно гнаний,
Дам тобі порадочку.
Коли членом повноправним
Станеш ти у Спілочці,
Не свисти, як соловейко
На тоненькій гілочці,
А погрій добряче лоба
Над такою темою,
За яку тобі присудять
Хоч нікчемну премію.
Лиш тоді, коли повісиш
На піджак штуківину,
Як копієчка, завбільшки,
З бронзи відштамповану,
Зможеш гордо походжати,
Пупа виставляючи,
За душею ні копійки
Творчої не маючи.
Користується в начальства
Шаною і ласкою
Той, хто більше начіпляє
І найдужче брязкає.
(«Брязкуни»)

«...Нині пишуть надто багато й завзято. Особливо молоді писаки. Не дають своїй зеленій мудрості відстоятися, не дають їй дозріти, і тому серед словесного мотлоху часто гинуть справжні духовні коштовності.

*Хай твоє перо не напише жодного неправдивого слова.
Неправда, викладена на папері, особливо віршована, роз-
цяцькована барвистими словесами, з часом обертаєть-
ся найчорнішою ганьбою для того, хто виклав її.*

*Повір словам забутого поета.
У парі йдуть неправда і біда:
Коли брехню ковтає навіть Лета,
То дуже довго в ній смердить вода...*

.....
*Дороги в раба немає,
Бо він, як суха билина,
Летить, куди вітер віє,
Пливе, куди хвилі йдуть.
Дороги немає в того,
Хто кривить в житті душею,
Хто думи свої вганяє
У форми тісні, чужі...*

.....
*Хай слово правди грубувате
Когось дратує і дере,
Душа не вміє плазувати,
Вона — ніщо або — орел.
Є крила — гордо підіймає
Душа їх в небо і — живе.
Немає крил — душі немає,
А є щось хитре і криве...»*

(«Чорна книга»)

*«...На відміну від багатьох, розумів ще в зеленій
молодості, що поезія — справа свята.»*

*На тїнь твою плюне
Все чесне і юне,
Що буде в майбутнім
Шукати доріг,
Якщо ти до нього
Бездарно й убого
Поткнешся з рядками
Віршаток своїх,
Написаних легко,
Без муки-розпуки,
Холодних і сірих,
Неначе гадюки,
З рядками, де світиться
Правда лиш та,
Що служить потребам
Твого живота.*

(«Чорна книга»)

«... Отямся і затям собі на все життя: совість — це те, що нагадує людині кожної миті, на кожному кроці, що вона не одна на світі, що вона нічим не краща кого б то не було. Совість — це основа мудрості, бо наймудріша та людина, в якій совість найчистіша.»

(«Чорна книга»)

*.....
У всіх, у чесних, мрією було:
Оті красоти дикі і гидоти
Пересушити, як грузьке болото,
Щоб вітром буйним порох розмело.*

*Над думами високими й низькими
Світилася ідея всіх ідей:
Не будьте, люди, як собаки, злими,
Не їжте, люди, як вовки, людей.
Чим славились мислителі найкращі?
Хіба не тим, що світлі очі їх
Побачили, що людство влізло в хащі,
І в тьмі шукали виходу — доріг?
(«Чорна книга»)*

*«Людині не личить хвалити себе. Здоровою душою не
може чванливо милуватися собою, бо те замилювання
породжує таку гидоту, як самолюбство.»
(«Сповідь»)*

*Правилу слідує твердому:
Ранок життя — освіті,
День — трудові важкому, —
Вечір — гармонії в світі.
(«Сповідь»)*

Молитва за Україну

Павло Глазовий написав кілька віршів, які звучать за-
сторогою нащадкам, щоб не проспали, не продали, не згу-
били волю України. Звертаючись до Бога, поет просить
вберегти незалежність держави, яку виборювали наші діди-
прадіди. Він будить приспану свідомість сучасників, за-
кликає до рішучих дій проти насильства та гвалтування
молодого держави з боку високопосадових манкуртів,
чужинських зайд, олігархів та бандитських кланів.

.....
За народ уболіваю і боюсь,
Лиш на Бога уповаю і молюсь:
— Милій Боже, борони нас і храни.
Як дитину, Україну пригорни,
Нерозумних нас на розум наведи,
Як нам вийти із недолі та біди.
Захисти нас від сваволі і хули,
Щоб ми вільними і сильними були
Від сучасних до грядущих поколінь —
Нині й прісно, на віки віків. Амінь.
(«Кумова молитва»)

.....
Козаки мої за віру йшли в бої
І за неї клали голови свої,
Кров'ю й потом захистили, вберегли,
На поталу супостатам не дали.
Наша віра Україну вберегла,
Наша віра їй пропасти не дала.
Не надійтеся, що вас убереже
Щось не наше, запозичене, чуже.
Доки ви цього не зможете збагнуть,
Будуть підло грабувати вас і гнуть...
(«Кумова віра»)

.....
— Наша пісня — то душі людської цвіт,
Наших предків найсвятіший заповіт.
Кожен танець ніби каже: «Я несу
Силу гордого народу і красу!»

Ось такі ми, чи великі, чи малі,
Та не гірші, аніж інші на землі.»
Бачив ти, щоб під народний наш мотив
Хтось пиндючився і стегнами крутив?
Та хіба ж ото козак чи молодець,
Як він корчиться й ірже, як жеребець?
Якщо ти не поважаєш сам себе,
Хто ж, дурного, поважатиме тебе?

.....
Я такий же, як і кум мій, патріот.
Мені боляче за добрий наш народ,
Що розгублений, мовчить, як немовля,
І глумитись над собою дозволя.
(«Кум-патріот»)

Пересадили деревину
З гори високої в долину.
І ґрунт хороший, і вода,
А деревина пропада.
То тільки висохлу ломаку
Втикати можна в землю всяку,
Бо то ж таке — ні се ні те,
Не зеленіє й не цвіте.
Такі ж трапляються і люди:
Їм гарно скрізь, їм добре всюди.
Таких по світу тьмуца-тьма.
Землі в них рідної нема...
(«Деревина»)

У кнуряки саж хороший,
Дороге корито.
Він по горло нажереться
Й рохкає сердито:
— Нікудишні в нас корита
І пісні помії.
Хто за це відповідає?
Дать би їм по шиї!
Розплодили ми подібних
Кабанів чимало.
Поживають розпрекрасно,
Наганяють сало,
В них квартири — як купецькі
Дорогі палати.
Мають дачі і добрячі
Ставки і зарплати.
А проте останнім часом
Узяли за моду
Представляти інтереси
Бідного народу.
Корчить кожен захребетник
З себе демократа.
Любить лізти в гуманісти
Братія мордата.
(«Протестант»)

.....
Наївний ти, чинушо, як дитя!
Сто сот століть мерзотники й бандити
Хотіли правду випекти з життя,
Людською кров'ю прагнули залити.

Стинали чесним голови в злові...
А де вони? Їх розметали бурі.
Туди ж лежить дорога і тобі,
Продажній шкурі!

.....
О, як розвелося багато
Людських водіїв і слуг,
Що прагнуть до неба підняти
Народу простого дух!
Якого ж то розуму треба,
Яке ж то потрібне перо,
Щоб всім довести, що з неба
Саме не впаде добро!
Закрийте крикливі паці,
Не треба солоне солить, —
Не вчіть, ледацюги, трудящих
На білому світі жить!

.....
А що ж було б, якби до тих «висот»,
З яких ви нині служите народу,
Піднісся враз увесь народ,
Труду буденному на шкоду?
Сумбур! Чим менше вас,
Тим легше й краще там,
Внизу, живеться...

.....
Сказати б слід крикливим словоблудам,
Отій ротатій зграї, що реве:
— Навіщо ви здались трудящим людям?
Народ без вас прекрасно проживе.

*Закрийте пащі! К бісу ваші «жертви»!
Народ без вас, прогресу ковалі,
Не залишавсь би бідним і обдертим
На горем битій, змученій землі.
Хто просить вас, кривляки й недоріки,
Народ повчати, окриляти дух?
Народ же справжній — трудолюб одвіку,
Йому не треба ні рабів, ні слуг.
(«Чорна книга»)*

*«...Ненависть до всього, що живе за чужий рахунок,
до всього нездорового, неприродного, піднесеного вгору
грубою силою й тупою жорстокістю.*

*А над усім тим — віра. Віра в торжество розумного,
в перемогу доброго, в нездоланність чесного, в непо-
гасність істинно прекрасного...»*

(«Чорти»)

*«...Коли ти спокійно прожив день до вечора і серце
твоє ні разу не стрепенулося від солодкої радості, не
стислося від гіркового, пекучого болю — хіба ти прожив
день? Ти просто переcheкав, доки над тобою пролетіла
легенька хмаринка часу, і все...»*

(«Пекло»)

.....
*Щоб не вбили душу нашу
Зайди та приблуди,
Захисти нас, Мати Божа,
Бо ми — твої люди!*

(«Приблудна культура»)

Теми, які я запропонував до розгляду в цих розділах, далеко не вичерпані у творчості Павла Глазового. Я лише спробував підняти пласт, який практично не досліджувався сучасними літературознавцями, який ще вивчатиметься у майбутньому.

Кожен шанувальник творчості Майстра завжди зможе знайти свої улюблені теми, адже їх у Павла Прокоповича і злічити важко. Зараз можна з упевненістю стверджувати лише те, що всі твори гумориста цікаві та приречені на довге щасливе життя.

*Коли у мене на могилі
Чудесний виросте будяк,
Хотів би я, щоб друзі милі
Про мене згадували так:*

*— Ти пам'ятаєш Глазового?
Невже забув? Це ж той Павло,
Який життя прожив для того,
Щоб людям весело було.
(«Коли у мене на могилі»)*

Незабутні діалоги з Павлом Глазовим

Укотре завітав на гостину до Вчителя. Роками в його квартирі бачу одну й ту ж безрадісну картину бідності, яка постійно, мов лецатами, стискає серце. З якого це такого недоброго дива в нашій країні уряд так зневажливо ставиться до народних талантів? Чому унікальна Особистість, котра дала нашому народові таку кількість букетів гарних творів, дарувала протягом десятиліть щирий сміх не одному поколінню, виховувала почуття людської гідності в тих же чиновників, лишила яскравий слід в українській літературі, — і оце так самотньо доживає в злиденних умовах? Та не заслужив наш великий Патріарх гумористичного цеху такого ганебного ставлення до себе з боку держави...

Одним словом, — дожилися!

Колись влучно сказав Євген Сверстюк про долю вітчизняного письменника: *«На нашій землі письменник був завжди найбіднішим сином її, і йому відкривались важкі болі та високі заповіді.»* («Собор у риштуванні», 1970). Добре знаючи Павла Прокоповича, я розумію, що якби він не був надто скромною людиною, то мав би і добру пенсію,

й авто, і гарно умебльовану квартиру, і дачу, й покоївку, і звичайну пральну машину, і сніданок, принаймні, з курятини, і не мав би болячок шлунково-кишкового тракту.

Колись давно я намагався записати для історії спогади Павла Глазового. Для цього хотів використати диктофон під час наших зустрічей.

— Павле Прокоповичу, а можна нашу розмову записувати на плівку? — запитав.

— Навіщо? — щиро посміхнувся дідусь. — Я можу такого наговорити, що й вуха зів'януть! Не треба... Кому потрібна моя гірка правда?

Дякувати Богові, дещо записати на плівку з дозволу Вчителя таки вдалося. Але згодом я збагнув, що відвертої розмови під диктофон у нас ніколи б не вийшло. Тому довелося багато чого перенести на папір з нетривкої пам'яті.

Свої перші вірші Павло Прокопович спробував написати в третьому класі.

Тільки випав перший сніг,

Я гулять уже побіг.

Я не знав, що то є сніг,

Думав: пір'я. В нього ліг...

Багато залежить в такому віці від першого вчителя. Як писав Павло Глазовий, «учитель тільки тоді учитель, коли йому вірять, як рідному» («Чорна книга»).

— У мене був добрий учитель, — згадує Павло Прокопович, — Іван Антонович Гуцалюк, який і сам писав, і дітей цьому навчав. Дуже радів за діток, котрі могли щось путнє написати. Це був учитель від Бога! Такі

люди — це сіль землі, сіль культури! Він сам вишукував серед нас талановитих дітей і всіляко допомагав їм розвиватися. Я думаю, що Бог інколи «підкидає» таких людей, щоби решта не здичавіли, не опустилися до того, що ми маємо зараз.

Минув час, і перші уроки Івана Антоновича дали свої плоди. У Новомосковську на Дніпропетровщині молодий Павло вже друкувався в альманасі. Зі своїм першим учителем майбутній Сміхотворець зустрівся по війні і зачитав йому військові вірші. Почув їх Іван Антонович, схопився за голову і сказав: «Ти що? Не треба такого писати! Посадять!»

На війні Павло Прокопович записував свої твори в маленький блокнотик, якого постійно носив у кишені біля серця. Намагався писати про все, що бачив, що думав, що турбувало. Тому й не дивною виглядала реакція старого вчителя, коли той ознайомився з Павловою творчістю тих літ. У тих віршах була описана жива правда про війну, яку так старанно приховували керівники партії.

Павло Глазовий служив у авіації. Був механіком, мотористом, стрільцем-радистом. Коли не літав — прилаштувався в кабіні літака і писав вірші. Писав дуже дрібненьким почерком гостро заточеним хімічним олівцем. Як каже сам автор, якби й згубився блокнотик, то все одно ніхто б не розібрав оті «каракулі».

Після війни Павло Прокопович згодом сам забракував більшість воєнних творів, а в 1947-му році майстерно зробив книжечку на цьому матеріалі та й привіз її в Київ до редакції журналу «Молодий автор». Не забарилася

відповідь, яку згодом отримав автор від редактора Шеремета, в ній писалося, що «за такі вірші можна заgrimіти до Сибіру».

*Гримлять мої пісні,
Ви — діти часу нелегкого.
Нелегко, друзі, в наші дні
Здобути справжню перемогу.
(«З військового блокнотика»)*

А в ті часи вважалося, що наш народ «легко» здобував перемоги «з невеликими втратами бійців». Але у віршах Павла Глазового неозброєним оком можна було помітити й відчутти правду.

Окрім віршів, у молодого автора цієї книги була й проза, роздуми, власні міркування.

1948-ий рік приніс нові неприємності. Одного разу Павло Прокопович написав пародію на А. Малишка, який дуже любляв використовувати в своїх творах синій колір.

*Синій день над синім полем,
Наче синій світ,
Синє світло і синиця,
Наче з-під воріт...*

Коли прознав про те А. Малишко, то відразу в Кривому Розі пролунав дзвінок в особливому відділі КДБ при інституті, де навчався студент Глазовий. Вчасно Павло Прокопович переїхав до іншого міста! Розлючений кадебіст тільки й мовив наздогін: «Глазовой ввремя смился!» Згадуючи ті часи, Павло Глазовий з усмішкою говорить: «Уже лапті мені плели! Видно, Бог був на моєму боці!»

*Є в природі дві сатири —
Дуже гостра і тупа.
Всі ми любим найгострішу, —
Ту, що нас не зачіпа.*
(«Автобіолірика»)

Ця влучна строфа дуже точно підходить до тих, кого Павло Глазовий зачіпав своїми дошкульними пародіями. Хоч робив він це з тонкою іронією, незлобливо, так би мовити, по-приятельськи, але ж не всі розуміли такий гумор.

Щось подібне траплялося у стосунках сатирика з О.Гончарем, Т.Масенком та іншими. «Скривджені» в боргу не залишалися, — мстились, як могли. Ці жарти Павлу Прокоповичу «вилазили боком», завдавали тяжких неприємностей. З цього приводу колись Ю.Збанацький відверто йому зауважив: «Павле, та такого ж не прощають!»

На ті часи у Павла Глазового була своя установка — не дають писати правди, то писатиму про неї хоча б у жартівливій формі. Бо він знав, що з тим багажем, з яким повернувся з війни, з тими поглядами на життя себе змінити вже було неможливо. Гуморист намагався бути чесним із самим собою. Писати й ховати під стіл було не в його характері. Тому пізніше так і вийшло, що Павло Прокопович перейшов винятково на гумор.

— *Пам'ятаю, —* згадує Майстер, *— як студентом написав віршик такого змісту:*

*Теща хвалиться спідницею,
Щастячко у тещі,
Ось які є за кордоном
Інтересні речі.*

На перерві читаю хлопцям, а вони хором: «То неси їх у «Перець»!» Послухався, надіслав штук п'ять у видавництво. Згодом отримав лист, що чотири гуморески друкуватимуть, що читав їх сам Остап Вишня, хвалив і рекомендував у номер. Оце була справжня підтримка!

1950 року Павло Глазовий починає працювати в редакції журналу «Перець». Позаду були вже педагогічна й військова школи, навчання в академії за направленням й інститут. Начальником над ним був Ф.Маківчук, котрий ледь закінчив вісім класів у технікумі. Десять років П.Глазовий вимушений був терпіти каторжну роботу, аби отримати квартиру. Як він сам згадує, «...трудився, як воляра! На мені і трималася вся робота літературної частини. Роботу свою виконував із захопленням, із задоволенням, хоча сам писав небагато.»

За весь час роботи в «Перці» у Павла Прокоповича вийшла лише одна збірочка «Великі цяці».

Отут хочу зробити невеличкий відступ. Хоч і зарікався, що не згадуватиму недругів Павла Глазового, та втриматися і не розповісти про одну постать не маю морального права. Все через те, що в житті Павла Прокоповича він відіграв найчорнішу роль і залив чимало сала за шкіру великому гумористові. Павло Прокопович навіть присвятив своєму найлютішому ворогові невеличку сповідь. Вважаю, доцільно навести її без змін.

Плата за епіграму

*«Двадцять п'ять років — чверть століття! — ка-
раюсь я за чотири рядочки, не мною написані, за чужу*

епіграму. Всіма святими й чортами рогатими присягаю, що вигадав її не я. Довгий час працював я в «Перці» заступником головного редактора. Спочатку все йшло добре. Нестерпним моє становище стало тоді, коли хтось пустив поміж люди лиху епіграму:

Спитав Тичину Корнійчук:

- Що за письменник Маківчук?

Тичина каже: - Та воно

І не письменник, а гівно!

Маківчук вирішив, що то моя робота, і навесні 1961 року вижив з редакції як профнепридатного, на прощання пообіцявши:

— Випишу з Києва й пущу з торбами!

Пішов я працювати на радіо, організував там випуск сатиричного журналу «Колюча пошта».

Маківчук настирливо дзвонив тодішньому голові радіокомітету Скачку Миколі Артемовичу:

— Кого ти взяв на роботу? То ж такий, що копає, риє...

Через півроку викликав мене Микола Артемович і почав здалека:

— У вас золоті руки, у вас...

Я здогадався, куди мова хилиться, й запитав:

— Подавати за власним бажанням?

— Подавайте...

Перейшов працювати в журнал «Мистецтво» теж заступником редактора. Головним тоді був нині покійний Іван Сергійович Корнієнко. Засперечалися ми з ним якимось, у роботі всяке ж буває, і він випалив:

— Правду каже Маківчук, що з вами спати спокійно не будеш!

— Спіть спокійно з іншими, — сказав я йому, — і менше слухайте маківчуків...

Та й подав заяву «за власним»...

Зрозумівши, що Маківчук із зубів мене не випустить, перейшов на «творчий хліб», постійну роботу знайти було важко. В сім'ї почалися незгоди, дружина подала на розлучення, покинувши мені дев'ятирічного сина й назавжди забувши про його існування. Сам був мамкою й нянькою, підробляв у різних організаціях позаштатно. Писав для телебачення сценарії щомісячної передачі «Наші вечорниці». Передача набула широкої популярності, викликала позитивні відгуки. А невгамовний Маківчук мордував дзвінками керівників телебачення:

— Що це за вечорниці? Що за хуторяницина?

Послухали його, — бо то ж редактор «Перця»! — ліквідували передачу, а в «Перці» навіть фейлетон з'явився «Оверко з хутора» з прозорими натяками на архаїчність вечорниць...

Не буду всіх каверз перелічувати. Були вони дріб'язковими, на щось більше сил бракувало самодурові. Зате коли ліпший друг Маківчуків зайняв високу посаду в ЦК КПУ, справжні чорні хмари нависли наді мною. Микола Григорович Іщенко на дріб'язки не розмінювався. Скориставшись з того, що я перебував тоді на партійному обліку в журналі «Соціалістична культура», наприкінці 1974 року з його ініціативи було проведено блискавичну перевірку сплати мною членських

внесків, без відома партійних зборів зібрано «дані» за чотири роки і після півгодинного «розгляду» справи виключено мене з партії.

За виключенням з партії було вже підготовлено й виключення зі Спілки письменників...

На моє щастя, ця диявольська витівка не вдалась. Врахувавши, що вступив я в партію в найважчий для Батьківщини час, райком партії обмежився суворою доганою. Нині про це страшно навіть згадувати — я чудом затримався над чорною прірвою.

З часом в Ленінградському військкоматі сказали:

— Ваша особова справа записана зі слів, посвідчення учасника війни видати не можемо...

Я не сумніваюся, що це було продовженням тієї ж пекельної затії. І знову ж таки на моє щастя збереглися у мене документи про участь в обороні Ленінграда, показав я їх працівникам військкомату і вони лише плечима знизали:

— Що ж, буває...

Ще працюючи в «Перці», я знав, що в Маківчука є палка пристрасть знайомитися на полюванні з впливовими й визначними людьми, щоб потім використувати ці знайомства. Ніхто так не вмів шельмувати і оббріхувати людей, як він!

Маю я незаперечні дані, які свідчать про те, що і всю цю аліментну веремію закрутив саме він, ввівши в оману достойних, порядних людей. Але докладно на цьому тут зупинятись не буду. Скажу тільки, що епіграма виявилась правдивою...»

Павла Глазового ще ненавиділи співробітники-євреї, хоч він і виконував роботу за всіх них. Літературні правки в текстах дописувачів вони робити просто не вміли, бо української мови досконало не знали. Павло Прокопович не раз їм зауважував на це, бракував їхню писанину, за що, зрештою, також поплатився.

Задовго перед поїздкою в санаторій Глазовий подав до друку гумореску «Виїздив балабон на два тижні за кордон». Довго лежав текст віршика уже набраним під сукном на столі редактора. У номер чомусь не ставили, а скромність Павла Прокоповича не дозволяла на цьому наполягати. А вже згодом у санаторії він отримав журнал із вміщеною гуморескою. Якраз, коли Микита Хрущов поїхав за кордон до Аденауера. І ця гумореска мовби «прилипла» до його поїздки, яка тривала саме два тижні.

Павлу Прокоповичу дали зрозуміти, що все це він підстроїв навмисне. «Колеги» по перу змикитили й витягли той вірш у потрібний час, щоб не лише вижити з редакції гумориста, а й взагалі відправити до Сибіру.

Не одну пояснювальну довелося написати Павлові Глазовому в ЦК КПУ. Що не дало його розтерзати в тій ситуації? Зміг довести слідчим, що написав гумореску за п'ять місяців до поїздки Хрущова за кордон.

Звичайно, про пережите Павло Прокопович згадував з посмішкою, та все ж відчувався в його голосі незримий біль і розчарування. Чого всі ті війни коштували людині, яка настроєна була на щось веселе й смішне, сказати важко. Але гумористика, схоже, була ще й отим очисним клапаном, через який стравлювався їдкий сморід прикрих взаємовідносин, щоб не накопичився й не отруїв.

Колись про О.Гончара написали монографію, в якій героїв його творів порівнювали з героями Чернишевського. Павло Прокопович у відповідь написав, що Гончар непоганий письменник, але ж так порівнювати не можна. І з того часу як насупився Олесь Терентійович, то не балакав з Глазовим довгі роки. «А пишуча братія уgliedіла, що на мене начальство буркнуло, і собі давай писати різні викривальні статті одна за одною!» — розповідав гуморист. Рідко які газети в ті роки виходили без бруду на творчість Павла Глазового.

Про той час Павло Прокопович каже так:

— *Якби я не пройшов фронтової школи, отого страшного пекла, то збили б з ніг, з'їли б, не дали б жити! Убили б! І вбивали! Я вже кидав перо і клявся більше не писати... Це було страшно! І я витримував, очевидно, тільки тому, що мав отой солдатський гарт!*

*Син школярик прогляда журнали.
— Глянь! — гукає батечка свого. —
Люди в яму мамонта загнали
І товчуть ломаками його.
— Перестань ти голову морочить, —
Буркнув батько. — То вже як закон:
Якщо люди з'їсти когось хочуть,
То з'їдять, хоча б то був і слон.
(«Мізантроп»)*

*Той на тебе аж сичить,
Той спідлоба дивиться,
Той ображено бурчить,
Той сердито кривиться,*

*Той махає кулаком,
Поглядом «зничтожує»,
Інший дражнить пошляком,
Чортзна-чим погрожує —
Прокурором чи судом,
Чи суворим вироком.
Хочеш весело пожити, —
То ставай сатириком.
(«Автобіолірика»)*

*Хилитися в зажурі, сумувати
Я не любив. Страшенно ненавидів
Плаксиву кволість і моливсь чомусь
Непереможному, суворому, твердому,
Бо знав, що на землі
Все створено людьми —
Руками і грудьми,
Серцями, мізками, бажаннями і снами.
Хотілося одвертими словами
Сказати про той жах,
Про ту криваву млу, —
І я носив у серці силу злу,
Жорстоку силу,
Темну, чорнокрилу.
Вона росла,
І перетліла з бідами та лихом,
І від задухи вибухнула сміхом,
Веселим сміхом прогула.
(«Пролог до сміху»)*

Свого часу Павло Глазовий працював на радіо, потім вісім років у журналі «Мистецтво», де започаткував сторінку гумору.

«Завдяки» дзвінкам колишніх «колег» не міг влаштуватися у видавництвах «Молодь», «Радянський письменник», «Дніпро».

І тут йому доля «підкинула» народного артиста України Андрія Сову, котрий полюбив гуморески Павла Глазового. Павло Прокопович не дуже хотів виставляти свої твори на сцену, але А.Сова наполіг на своєму і почав широко їх використовувати на естраді.

Згодом прийшли перші бурхливі успіхи. Гуморески Павла Прокоповича почали лунати все частіше на різних святах і не тільки. Їх читали, їх слухали, ними жартували, їх любили. Одна за одною його гуморески йшли в люди. Їх почали друкувати великими тиражами, чого не робилося раніше в такому обсязі. Сова був найкращим критиком його віршів, він умів примірятися до аудиторії слухачів. Це була творча лабораторія, випробувальний полігон для гуморесок Павла Прокоповича. З тих виступів автор розумів, що потрібно людям.

Сам же П.Глазовий до останку соромився виступати зі своїми творами на сцені, мовляв, його справа — писати, а вже артиста — смішити публіку. Тобто, знай шведць своє шевство, а в кравецтво не мішайся, — як заведено у народі.

Найстрашніші вороги, на думку Майстра, — конкуренти, які терпіть не можуть народних талантів. Бувало, бігали по кабінетах і викрикували: «Кінець глазовщині!». Він

їм просто в печінках сидів. А коли з'явився на сцені А.Сова з гуморесками Глазового, — раптом усі замовкли, немов у рот води набрали, бо знали, на чому зростає й тримається популярність народного артиста.

Взагалі, стосунки між письменниками непрості. У свій час критики ввели в лайливий лексикон термін «глазовізм», аби принизити творчість всіма любимого автора. Під ним розумілися: «графоманство, низькопробність, лайливість, анекдотизм» тощо.

— *Якщо Т.Г.Шевченко писав «...під самую пику», то що, його теж вважати грубим? Коли мене критикували за таку «лайку», то це свідчило про те, що не було до чого іншого придертися. Тому й чіплялися за це в моїх творах, — згадує Павло Прокопович 60-70-ті роки. — Ото були причепилися за «Куцу Феньку» чи за «Мокрі штани». Чемерис із Сивоконем називали це непристойностями, а варто лишень поглянути, що пише сьогодні один із колишніх критиків, що так ревно захищав цнотливість!*

Я взяв до рук номер «Кур'єра Кривбасу» за лютий 2000 року. Перегортаю кілька сторінок, знаходжу дві розповіді Чемериса: «Сексуальний збоченець» та «Глибоченька криниченька». Дуже швидко переконаюся... в лицемірстві цього «критика». Навіть не хочеться згадувати порнографічні сценки в цих «творах». Швидко ж час змінив погляди борця за чистоту в літературі! А може, це старість зробила «збоченцем» хвору людину?

Павло Прокопович все відбивався від таких:

— *Зараз просять дати щось зі своїх творів на різні*

передачі. А які зараз передачі? Куди давати? Кому? Люди розучилися сміятись! Ви послухайте, що лунає з телевізорів, про що розказують! Мене колись за дрібниці так розпікали, що не знав куди подітися. А сьогодні стало модним виступати ледь не з нецензурщиною. Дожилися! Це комусь просто вигідно! Отим наглим, безсовісним ділкам. Стосовно перероблених мною анекдотів, що часто-густо ставили мені в провину, то скажу так: от ви маєте шматок золота, а я майстер. Узяв, з того шматка золота зробив перстень та ще й гарного камінчика вставив у оправу. І вже з того шматка золота виріб в кільканадцять разів стає дорожчим. Ось так і народна творчість: береться шматок золота, а потім, якщо ти дійсно майстер і в тебе є певні уміння, з цього шматка золотого робиш річ. І це вже літературна річ. А що, зрештою, ми не беремо з народу? Все з народу: і мова, й культура, і традиції, й пісня... Я скажу більше: в літературі основне — знайти форму!

Був такий афоризм: «форма изобличает мастера». Так от по формі можна визначити справжню майстерність. Ось, наприклад, наш славний Т.Г.Шевченко взяв до своїх віршів форму народної пісні. У нього весь «Кобзар» — це народна пісня! Але він так засвоїв стиль і характер народної пісні, що ця форма стала дуже близькою нашій літературі й народу.

— Ось у мене, — продовжував Павло Прокопович, — стоїть радіоприймач, а десь передає станція радіохвилі. Ця ж станція враховує, як сприйматимуть передачі, на яких частотах. Отак і письменник мусить врахо-

вувати ті «частоти», на яких сприйматимуть його творчість. Можна дати таку «частоту», що з «простих смертних» ніхто не зможе її сприйняти, хоча твір може бути й справді геніальним. Важливо орієнтуватися на читача! Я орієнтувався на тих, кому ніколи було читати за важкою працею, за хатніми справами. Отакі з насолодою і задоволенням послухають гумореску, та ще й посміються, бо це легко сприймається, це їм зрозуміле і дохідливе. Народний анекдот у моєму вірші звучить як жартівлива українська пісня, яку всі люблять. Кожну вдалу гумореску можна проспівати. От тому в Степана Руданського гуморески й називаються співомовками.

Я багато і довго шукав свою форму! Так, як писав С.Олійник, тобто задовгі вірші, розтягнуті, я писати не хотів. Щоб написати байку — треба володіти вдалою формою, увійти в неї.

Я уважно слухав Майстра і боявся пропустити бодай слово. А він, доводячи сказане, легенько переходив зі слів на пісню, на прикладах показував, як звучать деякі його гуморески в супроводі співу. Десь бралась тужна мелодія, раптом змінювалася веселою, жарти іскрами сипалися з його мудрих вуст. І я подумав: ось вона — сіль землі, ось вона — сіль культури, ось вона — сіль нашої народної творчості, ось він — незламний козацький дух! Мабуть, це й є ще одним секретом творчого довголіття Майстра. Тому й не змогли зламати, зігнути, затоптати псевдокритики велику волю й жадобу до довголітнього творчого життя нашого Великого Сміхотворця!

А Павло Прокопович, не здогадуючись про мої розмірковування, продовжував:

— *УТ.Г.Шевченка пісня не перенесена прямо, але вона звучить в усьому, за кожним рядком, за кожною строфою... Звучить дух пісні, її тональність, музика, гармонія... А народ створив таку пісню, прийняв її, передає з вуст в уста, живе нею. І тут знаходиться письменник, котрий написав вірш, який звучить, як ота народна пісня. І кожен подумає, що таке і він співав! Оце й є література! Письменник потрапив на ту «частоту», на яку настроєний «приймач», що знаходиться в душі людини. Ось у чім секрет!*

Тому й не треба дивуватися з того, що багато віршів Шевченка стали піснями. Ось яка виходить діалектика: пісні стали його віршами, а згодом його вірші повернулися піснями.

Найдорожче, що є в українців, це — народні пісні. Ми пройняли цими піснями. Шевченко умів одполірувати свої твори. І робив це просто й геніально. З нього вони самі виливалися, бо мав дуже міцне українське коренище. Українська пісня в його особі відповідним чином перетворилася і вихлюпнулася такою красою у віршах.

Не кожен може так писати, а особливо не українець. Для цього потрібний духовний інструмент, підготовка, відповідна натура, талант...

...Павло Прокопович запихкав цигаркою і, посміхнувшись, далі згадував:

— *Так і в мене в житті трапилося, коли я ще навчався на четвертому курсі в інституті. На перерві дівчата якось заспівали українську народну пісню:*

*Зацвіла ромашка,
Заспівала пташка,
Полюбила Яшку
Молода Палажка*

*А я в кінці добавив строфу:
Не цвіте ромашка,
Не співає пташка,
Бо не любить Яшку
Молода Палажка.*

*Хто все це слухав — ледь не попадали зі сміху!
От вам приклад пісні й вірша. Вони впіймали ту
«частоту». Згодом я допрацював цю гумореску і її гарно
читав Андрій Сова:*

*Зацвіла ромашка,
Заспівала пташка,
Зустрічала Яшку,
У саду Палажка,
Доки не з'явилась
Отакунька Сашка.
Й стало холодніше
На душі у Яшки...*

*Приємно згадати, як люди раніше уміли сміятися,
хоч і жили бідніше.*

*Багато гуморесок я виокремив у цикл «Співучий гу-
мор» і поклав їх на народну музику. Зараз ці пісні вдало
виконують дуети «Дарничанка» та «Бузина». Це так
сприймається слухачами, що ніякі крикуни не в силі за-
глушити їх. Пам'ятаю, коли дует виїздив на гастролі
в Запоріжжя, то люди довго не відпускали їх зі сцени,*

просили ще і ще, хоча вони й не професійні виконавці. Ось вам і сила української пісні. «Співучий гумор» увійшов до збірки «Сміхослов».

Для мене важливо, щоб мої вірші сприймав отой «людський приймач». Коли це гумор, та ще й покладений на народну мелодію — йому немає перепон. Я й сам граю на акордеоні, тому більшість своїх творів просто підспівую...

Павло Прокопович виніс із кімнати червоний акордеон, вже не знати чийого іноземного виробництва, і став лаштуватися до гри. Я з нетерпінням очікував дійства. Проте, що Майстер — великий поет — відомо всім, а ось що він ще й вправний музикант — для мене стало справжнім відкриттям. Кілька хвилин я мав змогу насолоджуватися звуками інструмента, а Майстер, примруживши очі, поринув у глибини народної мелодії. Здавалося, в ці миті для нього нікого не існувало й ніщо його не бентежило, окрім музики. Він з акордеоном був єдиним цілим на всьому світі.

Кажуть: коли людина талановита, то вже талановита в усьому. Я впевнений, що якби Павло Прокопович не став великим гумористом, то неодмінно був би відомим музикантом. Талант все одно в чомусь би та спалахнув!

Його любов до музики красномовно підтверджує один випадок, що трапився в блокадному Ленінграді. Якось зустрілися Павлу Глазовому сільські хлопці з гармошкою, от він і пристав до них з проханням продати її. Вже тоді Павло Прокопович добре грав на різних інструментах, бо доводилось до війни вчителювати у школі і навчати музики дітей. Хлопці не дуже хотіли розлучатися зі своєю «та-

льянкою», тим паче, що в бійця Глазового грошей, як кіт наплакав. Раптом підбіг лейтенант — помічник командира ескадрильї й, не роздумуючи, витягнув з кишені грошенята, всунув хлопцям за пазуху й забрав гармошку для Павла Прокоповича... Уміння грати не раз рятувало життя солдатів під час війни, бо музикантів усі старалися вберегти від загибелі.

Силу мистецтва Вчитель яскраво показав у своєму улюбленому вірші:

*Гусака на сало хазяїн годував,
А лебедя для того, щоб він пісні співав.
І трапилась пригода з хазяїном така:
Вночі пішов до хліву зарізати гусака,
Та лебедя за шию схопив у темноті.
А лебідь, як відомо, співає раз в житті. —
Тоді, коли відчує, що смертний час настав.
Тож лебідь перед смертю тихенько заспівав.
І пісні лебединої почувши перший звук,
Хазяїн відсахнувся, і випав ніж із рук.
Стояв хазяїн, слухав, а лебідь все співав.
Його від злої смерті талант урятував...
(«Лебедина пісня»)*

— У книзі «Веселий світ і чорна книга», — розказує Майстер, — я сказав їрку правду: ви робити не хочете, ви ледачі, ви лізете один одному на плечі, аби тільки не робити!

Колись я написав для Андрія Соби, що «мавпи вміють розмовляти, тільки приховують це, аби не заставили їх працювати». У нас уся проблема в цьому!

Кожен хоче проїхати життям на чужому горбі, та ще й у рай потрапити! А так же ж діла не буде!

— Чому ви не даєте інтерв'ю журналістам? — колись поцікавився я у Павла Прокоповича.

— По-перше, це прояв скромності, бо я не відчуваю, що зможу щось таке сказати, що буде варте широкої уваги і великого розголосу. По-друге, те, що я скажу і про що думаю, вони все одно не надрукують!

У нас, в українців, не прийнято вилазити наперед. У нас заведено так: ти покажи, що вмієш, а ми оцінимо! А здебільшого трапляються такі, що ведуть себе, мов пани, у них щось запитаєш — ламаються, пики корчаться, виставляються... Я так не вмію!

Лише недавно я зрозумів, — продовжує Майстер, — що мене так довго мучило, «черв'ячком» сиділо в мені. Це бажання, щоб мої твори були дохідливими для людей. І мені здається, що я досягнув у цьому взаєморозуміння. Навіщо мені писати романи, які вкриватимуться пилюкою на полицях? А коли вже гуморески пішли в люди, хай із сотні одна-дві, то неодмінно житимуть довго. І як отаке мале до мене підходить, а йому шість рочків, і щєбече мої вірші — то я думаю: живи дев'яносто, щоби потім онукам своїм розказав!

Зараз стільки всього друкують, що важко розібратися, де зерно, а де полова.

Я, пам'ятаю, подав до редакції журналу «Мистецтво» збілочку на сімдесят віршів, то її покоротили й залишили лише тридцять п'ять. Підійшов до директора, який мене добре знав, бо я з його дружиною разом

навчався. Питаю, чому так скоротили? А він мені: «Павле Прокоповичу, ми вам гроші заплатимо, тільки давайте не будемо її друкувати взагалі!». Я у відповідь: «Краще я вам останнє заплачу, тільки видайте цю книжку!». Це свідчило про те, що люди боялися, щоб не було у моїх творах подвійного натяку. Людей тоді переслідували. В кращому випадку виганяли з роботи і більше ніде не приймали.

Пам'ятаю, як мене сварили за такий вірш:

На мій погляд, це хороші
Завели порядки,
Що на курячих яєчках
Ставляться печатки:
Якого числа
Курочка знесла.
Ой, купила бабусенька
Яєць два десятки.
— Звідки ж на них, — дивується, —
Взялися печатки?
А дід каже: — Не дивуйся.
Є спеціалісти,
Які можуть з печаткою
Й не туди залізти.
(«Куряча грамота»)

Цей вірш мені інкримінували як злочин! Почали вважати аморальними більшість моїх творів. Особливо старався Сивоконь. А я собі думаю: гавкай-гавкай, а однак люди читають! Страшно тому, кого не читають, та ще й мокрим рядном накривають.

Так ось: я прагну того, щоб мої твори, бодай частка, залишилися надовго між людьми, щоб вони передавалися з вуст в уста. Сподобається комусь одна-дві, то, можливо, захоче почитати більше і шукатиме мої книги. Ми тримаємо іспит не перед сьогоднішнім поколінням, а перед майбутнім. Лише вони будуть здатними об'єктивно оцінити сучасну літературу. Ту літературу, яка й тоді буде актуальною і не застарілою. Народ обманути неможливо. Він керується вищими, наймудрішими постулатами і критеріями. Вже як одбирає, то одбирає. Ось, наприклад, скільки талановитих літераторів прийшло після Т.Г.Шевченка, а досягти його світового рівня змогли далеко-далеко не всі. Бо народ робить свою культуру, немов будує незримий палац. Ото якщо ти в той палац принесеш цеглинку і майстер скаже, що вона підійшла, — то, вважай, ти прожив не даремно. І далі народ продовжує будувати отой палац. Бувають періоди, коли цегли немає. Зупиниться робота, доки нова цегла прибуде.

Ось чому письменник повинен мати природне національне коріння. Є література окремих народів, з яких складається світова. Але такого поета, який би всім народам догоджав своєю творчістю, не існує. Українець сльозу пустить від пісні, а якийсь папуас і слухати її не стане, бо йому вона не зрозуміла й не цікава!..

Я, мов зачарований, карбував мудрі слова Майстра в умі й розумів, що ці діалоги залишаться в моїй пам'яті на все життя.

Пригадую святкування 80-літнього ювілею Павла Глазового в переповненому Палаці «Україна». Його твори читали народні, заслужені, аматори (дітки та дорослі). Сам ювіляр прочитав лише один-єдиний свій вірш, про кульбабу. Колись, задовго до цього ювілею, я поцікавився у Павла Прокоповича: «Мені здається, що цей вірш звучить неначе некролог». На що мудрий Учитель з лукавинкою відповів: «Хто його знає? Може, так воно й є.» Тут цей вірш хочу подати без скорочень:

*Росла кульбаба при дорозі,
Звичайна квітка польова.
Зоріла цвітом золотистим
Її кругленька голова.
Росла, росла вона, дозріла
Та й побіліла, посивіла.
Взяли вітри той скромний цвіт
І понесли у білий світ.
Отак і я прожив на світі,
І побіліла голова,
І полетіли в світ широкий
Мій сміх і думи, і слова.
Нехай стебло моє затопчуть,
Нехай мій корінь перетруть —
Того, що в люди полетіло,
Уже назад не заберуть.
(«Автобіолірика»)*

Народний поет

Певне, найбільш незавидна — доля поета, обдарованого тонким чуттям комічного: поета-гумориста. З одного боку, своїм «несерйозним» талантом він здобуває популярність у широкого загалу швидше, ніж поет-лірик. Та коли йдеться про його «серйозне» громадське визнання сучасниками, тут йому не можна не поспівчувати.

Скажімо, у геніально простому винаході Степана Руданського — співомовках — П.Куліш, теоретик і практик утвердження української мови як літературної, нічого більше, крім анекдота, не побачив. А тому свою першу збірку автор за життя не діждався.

А тим часом, саме вони, співомовки, обезсмертили поета, оскільки мали великий вплив не так, може, безпосередньо на розвиток літератури, як на самосвідомість народу, накопичуючи й поглиблюючи в ньому оптимістичні світовідчуття. Як справедливо зауважив Д.Павличко: *«Шевченко й Руданський — дві, на перший погляд, суперечливі, а насправді ж найбільш одна одній потрібні властивості душі українського народу»*.

І справді, чії твори у нас найбільше знають, вивчають,

декламують, використовують як визнаний аргумент чи приповідку, передають як естафету естетичного досвіду із покоління в покоління? Засвідчено: Шевченка і Руданського. І то, незважаючи на те, що, зокрема, останнього з них не тільки прикорочували та підредаговували, а й намагалися довести, що ніби «наш народ» замість «не зовсім хорошого» сміху часів Руданського, хоче вже знову «сміху нашого хорошого» радянського...

А звідси, тільки-но поет-гуморист наслідовався у формі коломийкового хорейного вірша ввести в літературний обіг народний анекдот чи написати оригінальну співомовну усмішку, як усвідомлював, що на цьому шляху здобуде не звання лауреата, а ярлик «безталанного наслідувача». Інакше й бути не могло: в радянській ідеології та й у карному кодексі йшлося про необхідність обмежувати побутування анекдота — чи не єдиного активного жанру усної народної творчості, в якому відчутно пульсувала опозиційна думка. Тим-то й вигідніше було писати багатослівно соціалістичні повісті, романи, ніж лаконічні усмішки, сенс яких і полягає в тому, щоб хоч трішечки, а все ж таки «показувати зуби».

На щастя, не всіх спокушає вигода, дає себе знати ще й закладений самою природою механізм збереження власної самобутності. Через те не переводяться у нас поети-гумористи, хоч їх, як не дарма мовиться, й «не сіють, не жнуть — самі ростуть».

Найвідоміший з-поміж них Павло Прокопович Глазовий. Його життєвий і творчий шлях цілком підтверджує все сказане тут. Приміром, радив йому навчений життєвим досвідом дід: пиши книжки товсті, а то й «товщі за

цеглину», бо за них можна придбати машину. А він таки не послухав діда. Як сам говорив, «складаю усмішки, через те і шкандибаю по вулицях пішки». Щоправда, у гумориста вийшли вже в перебудовний час грубенькі книжки, але до них ніяк не туляться слова «цеглини», бо зникли вони із книгарень за кілька днів з такою легкістю, що критики навіть не встигли зауважити їх серед книжок року. А щодо машини, то так і не з'явилася вона у поета. Хоча, зважаючи на час і поважний вік, не завадила б.

Шахтарський син, який ще змалку пізнав, які потрібні «туди, щоб крізь каміння пробитись до руди», а пізніше і до «золотої руди покладів сміху», здається, ні персональним поїздом, ні, тим більше, думками критиків про свою персону не дуже переймався.

Знаю, що він ходив пішки, і не тільки вулицею Толстого (де мешкав і де йому трапився на перо чадолюбивий шанувальник «писатель» Єлисей). Із вікон машини ніколи не побачити того розмаїття нашого побуту, яке так яскраво відбилося в його моментальних знімках-мініатюрах.

Щоправда, нинішня кон'юнктура знову складалася не на користь гумориста, адже анекдоти друкують зараз не тільки «по кутках» мало не всіх газет, а й серійними випусками й збірниками. А грайливо наспіваному «віршеві Руданського» знову нібито належить соромливо поступитися перед стихійним наступом «авангарду нетрадиційних творців», якого, як на мене, підштовхує невсипуща традиція «наздогнати й випередити».

Отже, за цими віяннями у літературних «законодавчих» колах якось загубилося застереження давньоримсь-

кого автора трактату «Про природу речей»: жарт, дотепне слово часто буває влучнішим і визначає навіть важливі речі краще, ніж серйозні і глибокі вивчення. А за тим не доходить справа до належного поцінування творчого внеску визначного поета-гумориста на шляху нашого духовного відродження, який нині ми переживаємо.

Не можна не згадати, які погроми влаштували Павлу Прокоповичу не тільки критики, а й деякі побратимигумористи за те, що змальована ним Фенька розмовляє не нормативною літературною мовою, а нібито недопустимим російсько-українським суржиком. Не зважаючи на текст, не беручи до уваги, що вона (а хіба тільки вона?) «десять літ» була одержима думкою вийти заміж за чоловічину «представительного»: з персональною машиною, дачею, високою зарплатнею...

Але ж такі типи українською мовою, як правило, гордували. І чи далеко було йти за прикладами, коли найвищий з-поміж них вдавався до української хіба що на зустрічах з письменниками?

То що ж лишалося Феньці у її гонитві за своїм куцим щастям, як не ламати себе під отой панівний стиль?

От і виходить, що поет у своєму жартівливому слові справді виявився глибшим і серйознішим, аніж його надто серйозні відлітературні «поціновувачі».

«Куца Фенька», а за нею і Картопелька, котра переїхала з городу в місто й стала називати себе Картошкою, і кум Наум, якого дуже турбує, чи повірять люди, що він «відпочивав на Кавказі поблизі Сухумі», і продавщиця, недужа на коров'ячу хворобу (*«У мене єсть свій язик,*

ні к чєму мнє мова»), і багато-багато інших, створених сатириком образів, спонукали нас сміятися. Над явищами, які в багатьох серйозних ліриків, та й не тільки в них, викликають справедливий гнів, обурення, зневагу, а то й просто біль душі.

В результаті ми немовби набираємося нової сили, не впадаючи у відчай з огляду на те, що робилося та й робиться з нами як народом. Тому хоч би що там говорили про ті чи інші «вади» манери письма Павла Прокоповича Глазого, а впродовж усіх своїх творчих літ він був для найширшого загалу неначе провідником доброти й людинолюбства. Був, є і залишається ним завдяки тому, що прагнув бути вірним своєму покликанню, а саме — бути чесним із собою. А рідкісне чуття комічного й та ж таки здатність бачити, уміння аналізувати, розуміти життєві явища, якими, за Марком Твенем, наділені не тільки автори серйозних книжок, а й гумористи, — не дозволили йому впасти ні в рафіноване естетство, ні в мовний пуризм.

Глибоко переконаний, що «історію душі народної чужою мовою не перекажеш», гуморист прагне бути максимально близьким до живорозмовної мови широкого загалу (київського зокрема) з її об'єктивними й суб'єктивними вадами. А це, в свою чергу, дає можливість яскраво увиразнювати ті не кращі зміни в нашому середовищі, які без дошкульного, незлостивого кепкування, на краще не поправити ні гнівом, ні зневагою, ні законом.

Характерно, що своїм світлоусміхненим духовнооздоровчим словом поет досить часто полюбляє звертати нашу увагу на контрасти, які можна окреслити словами «колись

і тепер». Тим самим немов закликає, згадавши пращурів своїх, посміятися над тими нашими «модерними здобутками», з якими належить розпрощатися, аби кращими стати бодай у своїх нащадках. І за це Павлові Прокоповичу Глазовому, що відстояв і так плідно реалізував свій «невдячний талант», широка громада читачів висловлює свою щирю сердечну вдячність.

Доземний уклін Вам, дорогий мій Учителю!

З фактами, викладеними в рукописі,
цілком погоджуюсь —

П. Гелетський

30.09.04

Прощальне слово

Про втрату дорогої тобі людини говорити завжди неймовірно важко. Я поспішав з цією роботою, так хотілося порадувати Учителя, утішити його бездоглядну старість, вклавши до його натруджених рук книгу, сповнену синівської любові й поваги.

Та доля невблаганна. Вже коли ця книга готувалася до друку, 29 жовтня 2004 року перестало битися полум'яне серце великого Сміхотворця.

У ті осінні дні, коли й немов уся природа приєдналася до всенародної жалоби, у сумній скорботі схиляли голови й ті, кому належало цінувати і берегти талант великого митця, й ті, хто щиро любив його, захоплювався ним, припадав до життєдайного джерела його творчості.

Українська культура зазнала непоправної втрати — пішов з життя Павло Прокопович ГЛАЗОВИЙ — видатний літератор, поет-гуморист, відомий громадський діяч, учасник Великої Вітчизняної війни.

Сумна звістка пекучим болем відізналася у серцях численних шанувальників його рідкісного таланту.

Життєвий шлях Павла Прокоповича Глазового — яскравий приклад самовідданого служіння українському народові і державі.

Високий професіоналізм, мудрість, патріотизм, відданість справі розбудови незалежної України здобули Павлу Прокоповичу повагу і любов усіх, хто знав його творчість, працював з ним.

Схиляємо голови перед великим горем і висловлюємо щирі співчуття рідним та близьким Павла Прокоповича Глазового, пам'ять про якого назавжди залишиться у наших серцях.

Міністерство культури і мистецтв України,
Національна спілка письменників України,
Центральний комітет профспілки працівників
культури України.
Газета «Культура і життя» № 40,
3 листопада 2004 року.

Україна зазнала тяжкої втрати: 29 жовтня на 83-му році пішов з життя видатний поет, майстер сатири та гумору, всенародний улюбленець Глазовий Павло Прокопович.

Світла пам'ять про Павла Прокоповича Глазового — відомого майстра сатири та гумору, дотепну і добру людину, патріота України — назавжди залишиться в серцях усіх, хто його знав, шанував.

Рада Національної спілки письменників
України, рада Київської організації НСПУ.

Сумління нації, сумління народу

Сатирик — це завжди сумління нації. Сатирик — це завжди любов до свого народу. Сатирик — це завжди бо-

рець проти несправедливості. Сатирик — це завжди опозиція, це завжди — один у полі воїн. Воїн з великої літери.

Саме такі думки, саме такі асоціації висіялися на дні мого серця, коли дзвінок із Спілки письменників приніс у мій дім цю тривожну і трагічну звістку: не стало Павла Глазового. Не стало улюбленця нашого народу. Не стало воістину народного поета.

Смерть завжди несправедлива, смерть завжди несвоєчасна. Устократ вона несвоєчасна, коли прийшла і вирвала в Поета-сатирика з рук так гостро, як стилет, відточене перо. Вирвала у ту історичну мить для нашого народу, для нашої України, для нашого Слова — приниженого, закутого, засудженого і кинутого за ґрати малоосвіченими людьми, грошолобами, циніками, ікроїдами, які по суті ніколи й не виходили з тіні на люди, на народ.

У ці історичні дні, в цю історичну мить, коли вирішується доля українського народу, українського буття, від нас назавжди йде талант, йде сатирик, перо якого стояло на сторожі нашого Слова, захищало його від посягань манкуртів і яничар.

Надірване від несправедливості і лжі, зупинилося серце великого сатирика. Зупинилося, щоб увійти у Безсмертя свого народу з великою любов'ю до нього, з великою вірою і великою надією на його мудрість, на його історичну місію у цей складний і досі невизначений для нас час.

Олег Черногуз, письменник-сатирик.
Газета «Літературна Україна»,
4 листопада 2004 року.

Ваше слово вже підняло народ з колін

Такими словами почав свою промову народний артист Анатолій Паламаренко у Будинку письменників України 2 листопада, в день поховання поета Павла Глазового. Провести в останню путь колегу по перу, друга, улюбленого письменника прийшли літератори, народні депутати і просто шанувальники його творчості. В Україні немає жодного найменшого села, жодної оселі, де б не знали Павла Глазового. Він прожив нелегке життя, працював для народу, не мав високих нагород і ніколи тим не переймався. Коли у Палаці «Україна» був організований концерт, на якому декламували його вірші і при цьому не було реклами, хворий Павло Прокопович сказав своєму другові: «Запитай, чи є квитки?» Одержавши відповідь: «Немає», був дуже задоволений, і сказав, що кращої реклами йому не потрібно.

Борець за людську гідність, за справедливість, справжній воїн вважав, що його твори повинні розважати людей, робити їхнє життя веселішим, святковішим, звільняти людей від страху. Такої популярності, як він, не мав жоден сучасний письменник. «Ваша усмішка ще довго освітлюватиме з небес українську землю. Бог забирає від нас «найкращих», — підсумували друзі. Перед Будинком спілки ще довго читали його гуморески, хор «Гомін» співав жалобні пісні. Букети осінніх квітів, вінки від рідних, письменників, педагогічного університету Драгоманова, інших колективів.

Газета «За нашу Україну»,
5 листопада 2004 року.

Прощайте, Батьку.

Закрилася Ваша життєва книга. Збідніла українська література. Нема ж бо такого, як Ви були, і на горизонті не видно. В сьогоднішній розхристаній, розкраденій, згвалтованій Україні Ви були борцем з оголеною шаблею на літературному полі бою. Є зітхальники і проклинальники. Але такої зброї, як Ваше слово, і такої безкорисливої відваги нема ні в кого.

Хто відважиться так сказати на всю Україну, на весь світ: «Це праправнуки хазарські глушать нашу мову, щоб розвіять Україну, як суху полову»? Та ніхто!

Хто їде в нашій літературі міг так просто й виразно описати горе своєї батьківщини, і причину біди, і свій біль, і свою синівську любов? Тарас Шевченко?.. Хто ще? Ви написали Заповіт для наступних поколінь способом такої сатири, якої наша література ще не знала. Більше піввіку Ви промовляли до свого народу тією мовою, яку сприймає його серце й розум. І якщо хтось з літературних естетів скривився на Вашу «селянську мову», то Ви прощали їх, «бо не відають, що роблять». Ви робили Божу правду. Не підпасовували її під рамки, створені тими, хто боїться правди. Тому Вам не довелося червоніти перед народом за творчість тоталітарного періоду, мовляв, такі часи були. Бо Ви не йшли на компроміс із совістю.

Немає Вам рівних, Батьку мій. Земля не родить видатних постатей так часто. Я горджуся тим, що знала Вас, що по-дочірньому тішилася Вашими листами, що одержала Ваше благословення на цю працю, бо, як Ви

не раз казали: «немає нічого святішого за здоровий, життєрадісний сміх». Я подумки радилася з Вами, коли сідала робити «Всесміх», та прислухалася до Ваших уявних зауважень, коли одержувала журнал із друкарні. Я обрала Вас як дороговказ, щоб не збочити з шляху сатирично-гумористичного видання. Низький уклін Вам за це.

Не стало Сміхотворця, Мислителя, Людини.

Вперше ім'я «Глазовий» викликає не усміх, а невимовний смуток. Але тисячі українців у Канаді, Америці, Австралії, Південній Африці, Бразилії, Угорщині та багатьох інших країнах нашого поселення, одержавши журнал «Всесміх», і далі сміятимуться, читаючи Глазового.

Спіть спокійно, Батьку. Ваша спадщина буде жити, доки живуть люди.

Від імені читачів та редакції журналу
«Всесміх» — **Раїса Галешко**, видавець і
редактор, Торонто, Канада.
4 листопада 2004 року.

Згасли посмішки на обличчях мільйонів його шанувальників — полишив нас улюбленець всенародний, кметь і сміходержець України, патріарх вітчизняного письменства Павло Прокопович Глазовий.

Український фонд культури, вся його добродійна громада глибоко сумують з приводу непоправної втрати і висловлюють сердечні співчуття рідним та близьким покійного.

Борис Олійник,
президія Українського фонду культури.

Казанківська райдержадміністрація, районна рада, весь Казанківський край глибоко сумують з приводу безповоротної втрати, кончини славетного земляка, гумориста, людини прекрасної душі Павла Прокоповича Глазового і висловлюють сердечне співчуття рідним і близьким.

Казанківська райдержадміністрація.

Творча спілка «Асоціація діячів естрадного мистецтва України» з глибоким сумом сповіщає про кончину після тривалої хвороби члена Правління, видатного українського поета, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата літературних премій, ветерана Великої Вітчизняної війни Павла Прокоповича Глазового і висловлює співчуття сім'ї небіжчика, колегам, виконавцям його творів, мільйонам шанувальників. Вічна слава людині щедрого, сонячного таланту, непримиренному до останнього подиху борцю за справедливість і честь. Слово його прісно і вівіки з нами.

Віктор Герасимов, Анатолій Литвинов,
Анатолій Авдієвський, Григорій Булах,
Неоніла Крюкова, Анатолій Паламаренко,
Олександр Музиченко, Василь Романчишин,
Василь Стасюк, Олександр Биструшкін,
Микола Седун, Микола Сингаївський,
Григорій Єлишевич, Микола Мозговий,
Степан Савка, Олександр Івченко, Микола
Невідничий, Віталій Сафонов, Григорій
Драпак, Володимир Пушкар, Михайло Риба,
квартет «Явір», ансамбль «Кобза», квартет
«Гетьман».

Газета «Літературна Україна»,
5 листопада 2004 року.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Павло Прокопович Глазовий віддав свій щедрий талант і знання служінню рідній літературі і культурі. Він є автором багатьох високохудожніх книжок сатири та гумору, які добре відомі в нашій країні та за її межами і спрямовані на утвердження високих гуманістичних цінностей. Правдиве слово Павла Прокоповича, світла пам'ять про нього назавжди залишаться в наших серцях.

З повагою, Президент України **Л.Д. Кучма**

УРЯДОВА ТЕЛЕГРАМА

Павло Прокопович Глазовий — корифей вітчизняної літератури, видатний український поет-гуморист, відомий громадський діяч, учасник Великої Вітчизняної війни. Життя і творчість Павла Глазового — приклад безмежної відданості, високого служіння народу України. Його твори увійшли в Золотий Фонд досягнень сучасної української літератури. Пам'ять про видатного письменника назавжди залишиться у серцях численних шанувальників його високого таланту.

Міністр культури і мистецтв України

Ю.П. Богущкий

ПРАВЕДНИК НАРОДУ

Днями не стало дивовижного чоловіка, колишнього «перчанина», якого знає і любить вся Україна. Йому йшов 83-тій. Пожив у двох століттях, на його очах минула доля нашого народу майже від минулої й аж до нинішньої революцій... Праведником українського народу назвав його священник у короткій прощальній проповіді. Талантом, від якого перехоплює подих, називають і юні, й убілені сиви-

нами... Одне ім'я — Павло Прокопович ГЛАЗОВИЙ — викликає радісний трепет... Скільки лунало його гуморесок по радіо! Але так до кінця ця постать, цей талант лишилися не відкритими широкому загалу. Речі, написані незадовго до відходу у вічність, — сама досконалість, мудрість, прозорливість і меч духовний...

«Його книжки мали таку магічну силу, що рятували в найскладніші хвилини безвиході: читай і живи, бо є чого жити!», відгукнувся один наш молодий автор на звістку про Павла Прокоповича. «І як прийде до Бога на звіт його душа у вічності, — за неї свідчитимуть її ангели».

Що він зробив для українського народу? Розказав гірку й прекрасну правду про нас самих, леп невігластва очищав скальпелем сатири. А себе, як хірург, тримав у чистоті душі й совісті. Може, тому нікого не допускав до своєї душі, аби там не наслідили? Бо ж часто топгалися без дозволу, а довіра закінчувалася зрадою. А хіба дворушництва мало й тепер?.. Багато знаних, та мало обраних... Якось відкрився кореспонденту «Молоді України». Іншому, єдиному учневі, якого полюбив, сказав про останню дорогу: «Ну, куди мені, — на Байковому не поховають, там — класики, краще там, де народився...» Поховали на Байковому кладовищі, у Києві.

Коли, було, читав свої твори, ніби душа вивільнялась із тисячолітньої закутості й обіймала любов'ю весь світ, надто кожного українця у віках. Він встиг переболіти всіма ранами України і побачити, як починають спадати кайдани і пута, й як важко іде одужання...

Великий талант. Алмаз рідкісної краси. Таким залиша-

лося відчуття навіть у сумний день прощання. Оптимістичним. Бо все, що створив Павло Прокопович, залишається людям.

Добірка його творів подається з тритомника, виданого коштом Ніли та Богдана Ващинських з Канади — невеличкої кількості примірників, набраних на комп'ютері...

Із заповітом:

*Щасливі будьте та здорові,
Живіть у радості й любові.
Нехай від лих і бід усіх
Вас береже здоровий сміх.*

Галина Кривенко,
Газета «Молодь України»,
4 листопада 2004 року.

ЗМІСТ

Від автора	3
Лебедина душа великого Таланту	6
З легкої руки	9
Україна сміється	12
Життєвий і творчий шлях П.П.Глазового	16
Штрихи до творчого портрета Павла Глазового	24
Тематика творів П.П.Глазового	34
Критичний огляд книг Павла Глазового	34
Про мову	71
Українська ментальність у творах П.Глазового	79
Поради колегам-гумористам від Павла Глазового	84
Молитва за Україну	94
Незабутні діалоги з Павлом Глазовим	101
Народний поет	125
Прощальне слово	131

**Видання книги уможливлене сприянням голови
правління фонду «Наукове партнерство», м. Москва,
доктора хімічних наук
Віктора Георгійовича Карцева.**

**Автор складає ширю подяку за надану фінансову
допомогу:**

Євтушенку Петру Антоновичу

директору ВТС ЗАТ «Автобаза № 1», м. Київ

Коваленку Василю Петровичу

голови ради профкомів ВАТ «Київоблгаз»

Кривенко Галині Омелянівні

заслуженій журналістці України, лауреату премії
«Незалежність»

Ткачуку Олександрю Михайловичу

генеральному директору ТОВ «Видавництво «Діокор»

Парадовській Ользі Романівні

ББК 84.4УКР6
Є27

Літературно-художнє видання

Євтушенко Віктор Арсенійович

Хто такий Павло Глазовий

Київ, «Діофор», 2005. — 144 с.

Павло Прокопович Глазовий — неперевершений майстер сміху, письменник багатогранного обдарування, широко відомий не лише в Україні, а й у далекому зарубіжжі.

Спогади про Вчителя та критичний аналіз його творчості лягли в основу книги поета-гумориста, члена Національної спілки письменників України Віктора Євтушенка.

Редактор	Г.О. Кривенко
Коректор	О.І. Данельська
Дизайн і верстка	В.І. Панько
Комп'ютерний набір	О.С. Решетняк

ISBN 966-8331-18-4

© В.А. Євтушенко, 2005

